

บทที่ 2

วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์งานเขียนร้อยกรองภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ห้า เขตการศึกษาหนึ่ง ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า รวบรวมวรรณคดีและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิเคราะห์งานเขียนร้อยกรองภาษาไทย และได้นำเสนอผลการค้นคว้าดังนี้

ก. วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

1. ความสำคัญของงานเขียนและความเป็นมาของร้อยกรอง
2. ความหมายของงานเขียนร้อยกรองและลักษณะบังคับ
3. ประเภทของร้อยกรอง
 - 3.1 กาพย์
 - 3.2 กตอนสุภาพ
4. การประเมินผลงานเขียนร้อยกรอง

ข. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ
2. งานวิจัยต่างประเทศ

ก. วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

1. ความสำคัญของงานเขียนและความเป็นมาของร้อยกรอง

การเขียนเป็นวิธีการถ่ายทอดความรู้ ความคิด ตลอดจนประสบการณ์ต่าง ๆ โดยใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการสื่อสารเพื่อความเข้าใจระหว่างผู้อ่านและผู้เขียน รวมทั้งชักนำความรู้ ความคิด ประสบการณ์ อารมณ์ ความรู้สึก จากผู้หนึ่งไปสู่อีกผู้หนึ่งหรือ คนจำนวนมากได้อีกด้วย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวิธีการที่ผู้เขียนจะมีเจตนาอย่างเช่นใด และมีความสามารถในการเลือกสรรถ้อยคำเพื่อใช้ในการเขียนได้ดีเพียงใดอีกด้วย นอกจากนี้การเขียนยังถือเป็นทักษะทางภาษาอันดับสี่ ซึ่งหมายถึงถึงว่าบุคคลจะต้องมีความสามารถในทางภาษาด้านการพูด การฟังและการอ่านมาก่อน จึงนับได้ว่า

การเขียนมีบทบาทสำคัญมากในชีวิตประจำวันของคนเราในฐานะของการสื่อสารที่มีความชัดเจน และเป็นหลักฐานที่แน่นอนกว่าทักษะทางภาษาทั้งสามด้าน โดยเฉพาะการถ่ายทอดวิทยาการต่าง ๆ ในปัจจุบัน ผู้ศึกษาก็สามารถเพิ่มพูนความรู้จากงานเขียนต่าง ๆ ได้สะดวกกว่าวิธีการอื่น ๆ และ วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2526 : 11-13) ยังกล่าวถึงความสำคัญของการเขียนไว้ สรุปได้คือ

1. การเขียนเป็นวัฒนธรรมที่สำคัญของชาติ เพราะภาษา เป็นสิ่งที่แสดงถึงเอกลักษณ์ และวิถีชีวิตของคนในชาติ
2. การเขียนทำให้เกิดวรรณคดี ถือเป็นหลักฐานที่แสดงถึงความมั่งคั่งทางสติปัญญา จินตนาการและความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ของคนในชาติ
3. การเขียนเป็นสื่อในการสร้างความมั่นคงของประเทศ เช่น การเขียนเพื่อก่อให้เกิดความสามัคคี การเขียนข่าวสาร เป็นต้น
4. การเขียนมีความสำคัญต่อการศึกษา เช่น การเขียนสื่อสารกับผู้สอนในการมอบข้อสอบหรือเขียนรายงาน หรือครูอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญเขียนตำรา เอกสาร งานวิจัย การเขียนที่ดีมีคุณภาพย่อมสามารถสื่อสารให้บุคคลสองฝ่ายเข้าใจกันได้ดี

แฟรงค์ สมิธ (Frank Smith 1982 : 12) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของภาษาเขียนไว้ 10 ประการดังนี้

1. สามารถได้สิ่งของทางวัตถุที่ต้องการตามปรารถนา
2. เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือความเชื่อของผู้อื่นได้
3. สะท้อนหรือสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับผู้อื่น
4. อธิบายความคิดของตนเองได้
5. เสาะแสวงหาความรู้ใหม่
6. ฝึกจินตนาการและความคิดฝัน
7. เพื่อบันเทิงใจ
8. อธิบายหรือวิจารณ์สถานการณ์หรือความคิดต่าง ๆ
9. สร้างข้อตกลงหรือความคาดหวัง
10. เป็นระเบียบบันทึกเหตุการณ์ในอดีตได้

นอกจากนี้ วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2526 : 14-15) ยังกล่าวถึงประโยชน์ของการเขียนในด้านอื่น ๆ ไว้อีกคือ

1. ลดความเครียดทางจิตใจ โดยใช้ภาษาเขียนเป็นสื่อระบายอารมณ์ต่าง ๆ ได้ ทำให้จิตใจไม่สับสนวุ่นวายมากเกินไป
2. เพิ่มรายได้ คนที่ฝึกการเขียนมาอย่างดีสามารถเพิ่มรายได้ โดยการเขียนหนังสือเขียนบทความ คำรา อื่น ๆ ออกพิมพ์ขายได้
3. สร้างผลงานทางวิชาการ การเขียนช่วยให้มีผลงานทางวิชาการ และคนในวงการวิชาการก็สามารถใช้การเขียนให้เกิดประโยชน์ทางวิชาการได้
4. ใช้เป็นหลักฐานทางกฎหมาย เช่น สัญญา พิณัยกรรม ถืออ้างอิงเป็นหลักฐานทางกฎหมายที่มีลายลักษณ์อักษร สามารถพิสูจน์ได้ง่ายกว่าคำพูด

ภาษาเขียนถือเป็นภาษาที่มีประโยชน์ต่อบุคคลในสังคมอย่างมาก ฉะนั้นจึงควรสนับสนุนให้มีการศึกษา และฝึกการใช้ภาษาเขียนอย่างถูกต้อง เพื่อให้บุคคลใช้ภาษาเขียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

โดยทั่วไปงานเขียนสามารถจำแนกออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ ร้อยแก้ว (Prose) และร้อยกรอง (Poetry) ฐะปะนีย์ นาครทรรพ (2523 : 1) ได้ให้ความหมายของร้อยแก้วไว้ว่าหมายถึง บทประพันธ์ที่เรียบเรียงตามภาษาที่ใช้เขียนหรือพูดกันทั่วไป ภาษาที่ใช้สำหรับร้อยแก้วไม่มีการบังคับสัมผัสหรือกำหนดจำนวนคำแต่อย่างใด เป็นภาษาที่ใช้ "สื่อสาร" เพื่อให้เกิดความเข้าใจ เป็นสำคัญ ส่วนร้อยกรองมีความหมายตรงกันข้ามกับร้อยแก้วคือ หมายถึงคำประพันธ์ที่มีแบบแผนบังคับหรือฉันทลักษณ์ ซึ่งได้แก่ เสียงสัมผัส เรียงหนัก เสียงเบา จำนวนคำในวรรค เป็นต้น หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าร้อยกรองของไทย หมายถึง คำประพันธ์ประเภท โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน และกลบท

ร้อยกรองเกิดขึ้นมานานแล้ว ก่อนที่จะมีภาษาเขียนในสมัยที่มนุษย์รู้จักใช้ภาษาพูดจากัน เพื่อสื่อความคิดความเข้าใจ มนุษย์ก็รู้จักตกแต่งคำพูดให้ไพเราะ งดงาม มีสัมผัส คล้องจองกัน และมีความหมายลึกซึ้งกินใจ หรือมีความหมายเป็นนัย ประเทือง คล้ายสุบรรณ (2528 : 2) กล่าวไว้ว่า "คำพูดนั้นยังมีใช้อยู่จนถึงทุกวันนี้ เรียกว่าวรรณคดีปาก (Oral Literature) เช่น

สุภาษิตสำนวนไทย (Saying) ปริศนาคำทาย (Riddle) บทกลอนสำหรับเด็ก (Nursery Rhyme) เพลงกล่อมเด็ก (Lullaby) และ เพลงชาวบ้าน (Folk Songs) เป็นต้น”

เมื่อมีภาษาเขียนก็มีการจดบันทึกวรรณคดีไว้เป็นลายลักษณ์อักษร จากการศึกษาวิวัฒนาการของวรรณคดีไทย จะเห็นได้ว่าในระยะเริ่มต้นวรรณคดีไทยแต่งด้วยคำประพันธ์ร้อยแก้วเป็นประโยคสั้น ๆ และข้อความไม่ซับซ้อน เช่น คีตาจาริกพ่อนุรรมคำแหงมหาราช ร้อยแก้วในสมัยต่อมา มีความยากและซับซ้อนขึ้น เช่น เถกมิกถา หรือไตรภูมิพระร่วง ซึ่งแต่งในสมัยพระยาสิทธิ ในสมัยสุโขทัย มีวรรณคดีที่แต่งด้วยคำประพันธ์ร้อยกรองง่าย ๆ เพียงเรื่องเดียวคือ สุภาษิตพระร่วง พอถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งถือกันว่าเป็นสมัยที่วรรณคดีไทยมีความเจริญรุ่งเรืองมาก นิยมใช้คำประพันธ์ร้อยกรองที่มีฉันทลักษณ์แน่นอน และมีปรากฏอยู่ครบทุกประเภท ซึ่งแต่ละประเภทได้รับยกย่องว่ามีความไพเราะงดงามเป็นเลิศ เช่น สมุทรโฆษคำฉันท์ ลิลิตพระลอ กลอนเพลงยาวและกาพย์เห่เรือ ของเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร เป็นต้น

ที่มาของคำประพันธ์ร้อยกรอง เกิดจากกวีผู้มีความสามารถในการใช้ ถ้อยคำภาษา ถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก อารมณ์และชีวิตจิตใจของคนออกมาอย่างมีความหมายและมีความไพเราะงดงามในขอบข่ายบังคับของฉันทลักษณ์ ซึ่งภาษาในร้อยกรองเป็นภาษาที่มีระเบียบแบบแผน แสดงให้เห็นถึงความเป็นชาติที่มีวัฒนธรรมทางภาษาสูงส่ง ตลอดจนความเป็นปึกแผ่นมั่นคงภายในชาติ มีขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นของตนเองและมีจิตใจละเอียดอ่อนพอที่จะซึมซาบความงดงามของศิลปะและวรรณคดี เป็นที่น่าภาคภูมิใจว่า วรรณคดีไทยส่วนใหญ่แต่งด้วยคำประพันธ์ร้อยกรอง ซึ่งถือว่าแต่งยาก เพราะมีข้อบังคับตามฉันทลักษณ์ มีความไพเราะงดงามมีทำนองเสนาะด้วยลีลาหรือจังหวะ เสียงสูงต่ำ เสียงหนักเบา และเสียงสัมผัสคล้องจองกัน น.บ.ส. ทรงพรรณนาความไพเราะของร้อยกรอง โดยเปรียบว่าเป็น “สรวงสวรรค์ชั้นกวี” ไว้ในลิลิตสามกรุง

(2516 : 28-29) ว่า

“สำรวจสวรรค์ชั้นกวีจรีรัตน์	ผ่องประกายสร้อยพลอยท้าวพรราว เวหา
พริ้งไพเราะ เสนาะกรรณวรรณมา	สมสมญาแห่งสวรรค์ชั้นกวี
อ้อมอารมณ์ชมสถานวิมานมาศ	อันโอภาสแผ่ผายพรายรังสี
รัศมีมีเพียงเสียงดนตรี	ประทีปพิชระรัสสะจังหวะโยน
ระเมียรไม้ใบโบกสุโนก เกาะ	สุด เสนาะเสียงนกซึ่งผกโหม
โผคั่นนั้นผ่นคนไปคั่นโน้น	จังหวะใจนส่งจับรับกันไป
เสียงนกร้องคล่องคำล่าน้ำขยับ	ดูริยศัพท์สำนึก เมื่อพฤษไหว
ไปรยประทีนกลั่นผกาสุราลัย	เป็นคลื่นในเว ทาศทยาอดยินดี”

คำประพันธ์ร้อยกรองในสมัยก่อน ส่วนใหญ่แต่งเป็นวรรณคดีขนาดยาว มีทั้งที่เป็นเรื่องเล่าบทพรรณนาความและบทที่ใช้ขับร้อง เนื้อเรื่องมีทั้งเป็นสารคดีและบันเทิงคดี กวีนิยมเน้นด้านความงาม โดยเฉพาะความงามของสตรีและความประพจน์ที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา ทั้งนิยมแต่งเรื่องประเภทจินตนาการ โดยได้เค้าความคิดจากวรรณคดีสันสกฤตหรือความเชื่อทางพุทธศาสนา เช่น เรื่อง เทพเจ้า ยักษ์ นรก สวรรค์ บาบบุญคุณโทษ เป็นต้น สิ่งที่น่าสนใจคือ ความงดงาม ความประณีตในการตกแต่งถ้อยคำที่ใช้ เช่น การเล่นคำ เล่นความ แผลงคำ เน้นเสียงอักษร เน้นโวหารให้ไพเราะด้วยเสียง จังหวะและสัมผัส ให้ความซาบซึ้งในความหมายยิ่งกว่าเนื้อเรื่อง จนกล่าวได้ว่า บทร้อยกรองของไทยในสมัยก่อนมีลักษณะเป็นศิลปะในเชิงตกแต่งประดับประดา ให้บังเกิดความงามอย่างวิจิตรบรรจงกวีเปรียบว่า ถ้อยคำเป็นดอกไม้งาม ซึ่งกวีใช้เนื้อเรื่องเป็นประหนึ่งเส้นไหมร้อยดอกไม้ นั้น เป็นพวงมาลัยอย่างวิจิตรควรแก่การสวมไว้เหนือศีรษะ คือ

สารสยามพากย์พร้อม	กลกานท์ นีฤฯ
คือคุ่มมาลาสวรรค์	ข้อช้อย
เบญญาพิศาสแสดง	เดอมกิตติ พระฤฯ
คือคุ่มไหมแสร์ร้อย	กึ่งกลาง
เป็นสร้อยไศภิตพัน	อุปรมา
โลรมโลรดสรวงธิรางค์	เรียวไว้
จุงคองคูกัลปา	ยีนโยค
หยาแผ่นดินฟ้าไหม	อย่าทวย

การแต่งคำประพันธ์ร้อยกรองในปัจจุบัน ขนาดของบทร้อยกรองสั้นลงจะมีความยาวเรื่องหนึ่งไม่กี่บท และมักจะ เน้นข้อคิดหรือความคิดอย่างใดอย่างหนึ่งมากกว่าที่จะ เป็นศิลปะ ตกแต่ง เช่นสมัยก่อน มีการขยายวงความคิดกว้างขวางมาก ยืดความเป็นจริงและสิ่งใกล้ตัว มีเนื้อเรื่องทั้งบทพรรณนา บทบรรยายความรู้สึก บทวิจารณ์การเมือง บรรยายสภาพสังคม บทแสดงพฤติกรรมของคนและสิ่งแวดล้อมอันแท้จริง มีลักษณะ เพื่อรับใช้สังคมและแสดงการสะท้อนภาพของสังคมปัจจุบันมากขึ้น

นอกจากนี้แล้วยังมีการตั้งกลุ่มชมรมนักกลอน ซึ่ง เป็นการรวมตัวของผู้สนใจงานเขียนร้อยกรองเกิดขึ้นอย่างมากมาย ดังจะ เห็นได้จากการที่สมเด็จพระวันรัต ได้ประทานโอวาทแก่ คณะกรรมการชมรมนักกลอนไว้เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม พ.ศ. 2510 ณ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม สรุปได้ว่า มีความยินดีที่คณะกรรมการชมรมนักกลอนรวมตัวกันขึ้น เพื่อรักษาบทกลอนไว้ให้คู่กับชาติ เพราะ โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอนนั้น เป็นวัฒนธรรมคู่ชาติไทยมาช้านานแล้ว เมื่อประเทศไทยได้รับอิทธิพลจากการศึกษาแผนใหม่ ทำให้ความสนใจงานเขียนร้อยกรองของคนทั้งหลายลดน้อยลงไป การที่มีชมรมนักกลอนเกิดขึ้น จึง เป็นการสร้างความดีที่ควรภาคภูมิใจและควรแก่การยกย่องสรรเสริญ และม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ(2529 : 386-387) ยังกล่าวไว้ว่า

...กวีหนุ่ม ๆ ของไทยและกวีสาว ๆ บางคนมีความคิดไปในทางใหม่บ้าง มีสัญชาตญาณน่าสนใจ มีสาร หนักไปในทางสังคม มีเป็นจำนวนมากขึ้นทุกที แต่โดยมากก็เขียนได้เป็นบทสั้น ๆ และมีพิมพ์ลงในนิตยสารต่าง ๆ นานเข้าจึงรวบรวมเป็นเล่ม ขายราคาถูก ตรงข้ามกับในประเทศตะวันตก ซึ่งบทกวีมักพิมพ์เป็นเล่ม มีราคาแพง แสดงให้เห็นว่าสังคมไทยเรามีผู้นิยมการกวีในหมู่คนมีทรัพย์น้อย เป็นนักศึกษาและครูอาจารย์เป็นส่วนใหญ่ และคนในอาชีพอื่นบ้าง แต่ก็ไม่ถึงกับจะสละทรัพย์ซื้อหนังสือกวีนิพนธ์ราคาแพง กล่าวโดยสรุป ในด้านวรรณศิลป์กวีไทยขึ้นหน้านักเขียนนวนิยาย มีมาตรฐานพอจะ เทียบ เทียมกวีต่างประเทศได้...

ร้อยกรองไทยจึงเป็นงานเขียนที่มีคุณค่าต่อผู้แต่ง มีคุณค่าต่อผู้อ่านและมีคุณค่าต่อสังคม ดังที่ นภลัย สุวรรณธาดา (2526 : 40-47) กล่าวไว้ สรุปได้ดังนี้

คุณค่าของร้อยกรองที่มีต่อผู้แต่งมี 4 ประการคือ

1. คุณค่าทางจิตใจ เป็นเครื่องระบายอารมณ์และพัฒนาจิตใจของผู้เขียนเอง
2. คุณค่าทางสติปัญญาผู้เขียนจะต้องฝึกฝนความคิด โดยใช้วิจารณญาณอันลึกซึ้งในการเขียนเพื่อให้ได้เนื้อหาในร้อยกรองที่ประพันธ์ขึ้นมา
3. คุณค่าทางสังคม เมื่อผู้เขียนประสบความสำเร็จในการเขียนบทกวี จะเกิดความมั่นใจ ภาคภูมิใจในความสำเร็จนั้น ๆ สังคมยอมรับว่าเป็นผู้มีความสามารถ
4. คุณค่าทางการสื่อสาร ทำให้วีสามารถเล่าเรื่องราวหรือถ่ายทอดความในใจสู่ผู้อ่าน ผู้ฟังและผู้ชม โดยผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น การละเล่นพื้นบ้าน การแต่งบทละคร บทเพลง ประกอบดนตรีไทยเดิม บทเพลงไทยสากล บทกวีในหนังสือพิมพ์ เป็นต้น

คุณค่าของร้อยกรองที่มีต่อผู้อ่านมี 2 ประเภทคือ

1. คุณค่าต่อผู้อ่านเฉพาะบุคคล ได้แก่ คุณค่าในด้านจิตใจ คุณค่าในด้านสติปัญญา และคุณค่าในด้านการปฏิบัติ

บทร้อยกรองที่ไพเราะจะช่วยกล่อมเกลาจิตใจของผู้อ่านให้มองโลกในแง่ดี มีความปรารถนาดีต่อผู้อื่น สามารถรับรู้ความรู้สึกของผู้อื่นได้โดยง่าย ทำให้เกิดความเข้าใจ เห็นใจ และปรารถนาจะช่วยเหลือผู้อื่น ประทับใจและปฏิบัติตามความดี หลีกเสี่ยงการทำความชั่ว และเป็นการยกระดับความคิดของผู้อ่านที่ต้องใช้วิจารณญาณในการไตร่ตรอง ตีความในความหมายของบทร้อยกรอง ซึ่งมีศิลปะการแต่งแตกต่างกันออกไป ทั้งบทร้อยกรองมักเป็นเครื่องมือสั่งสอนจริยธรรมแก่คนมาทุกยุคทุกสมัย ตั้งแต่มหากาพย์ของกรีกโรมันและของอินเดีย จนกระทั่งถึงสุภาษิตพระร่วงและสุภาษิตคำพังเพยไทย ใช้เป็นตำราสอนเด็กมาตั้งแต่โบราณ ภาพพระไชยสุริยา มุลบทบรรพกิจเหล่านี้ สอนทั้งไวยากรณ์ไทยและสอนข้อประพฤติปฏิบัติในชีวิตควบคู่กันไป ทำให้เด็ก ๆ สติใจว่า ความรู้กับความประพฤติเป็นของคู่กัน จะขาดสิ่งหนึ่งสิ่งใดมิได้ ร้อยกรองจึงมีคุณค่าในด้านการประพฤติปฏิบัติเป็นอย่างยิ่ง

2. คุณค่าต่อสังคม ร้อยกรองเป็นสื่อทางวัฒนธรรม เป็นที่รวมของขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษาและความรู้สึกนึกคิดของคนทุกท้องถิ่น สามารถจะใช้ศึกษาค้นคว้าและควรแก่การ

อนุรักษเสียไป นอกจากนี้ร้อยกรองยังมีอิทธิพลต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมอย่างมาก ดังเช่น โองการแข่งน้ำในสมัยต้นกรุงศรีอยุธยา มีส่วนสำคัญในการสร้างความสามัคคี และความจงรักภักดีของบรรดาข้าราชการ ในยุคที่บ้านเมืองอยู่ในภาวะสงคราม วรรณคดีศาสนา อาทิ มหาชาติคำหลวง นันทโศภนสูตรคำหลวง พระมาลัยคำหลวงล้วนชักนำประชาชนให้ใฝ่ธรรมะ เพื่อความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง ลิลิตพระลอ โคดงสรร เสริฐพระเกียรติสมเด็จพระนารายณ์ มหาราช สมุทรโฆษคำฉันท์ เหล่านี้ล้วนมุ่งแสดงความกล้าหาญของ พระมหากษัตริย์ซึ่งทำให้ประชาชนยำเกรงและจงรักภักดียิ่งขึ้น อิเหนา รามเกียรติ์ สังข์ทอง ก็ล้วนส่งเสริมความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อบุญญาธิการของพระมหากษัตริย์ทั้งสิ้น

ในยุคปัจจุบัน กวีร้อยกรองที่มีส่วนผลักดันความคิดแบบเสรีนิยม เช่น นายผี จิตร ภูมิศักดิ์ เปลื้อง วรรณศรี ทวีปวร วาณิช จรุงกิจอนันต์ เป็นต้น อีกกลุ่มหนึ่งที่ยึดมั่นในความงามของโลกและบทกวี อาทิ ประยอม ชองทอง มะเนาะ ยูเด็น เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ก็ยังมีอิทธิพลต่อความคิดของคนในสังคมอยู่มาก เช่นเดียวกัน

ร้อยกรองจึงยิ่งทวีความสำคัญมากยิ่งขึ้น เพราะความไพเราะของรูป รส หวาน เสียง สามารถทำให้ผู้อ่าน ผู้ฟัง จดจำได้ง่ายสร้างอารมณ์สะท้อนใจให้คล้อยตาม ดังเช่น บทกวีแด่น้องผู้ทิวไทย ของ วิสา คัญทัพ (2529 : ปกหลัง) ที่ว่า

มีทุกข์ใน เรือนกาย	มีความตายในดวงตา
น้ำนมแห่งมารดา	ในสายเลือดยังเหือดหาย
ทุกคำคือชีวิต	ทุกชีวิตอัน เรียงราย
คือคนที่เกิดกาย	มาร่วมถิ่นแผ่นดินเดียว
รื้อนี้ไข แพรพรรณ	เป็นรื้ออันซีโครง เรียว
ขานี้ไขขา เปรี๊ยะ	ที่เดินอวดประกวดกัน
ดิน แอ่ยไ้อ์ดินนี้	ยังพอมิให้แบ่งปัน
เพียงเพื่อไ้อ์อัมพสัน	มิรู้อันตรายมา
แด่น้องผู้ทิวไทย	เพียงทำนโปรยความ เมตตา
น้อยหนึ่งนระกรุณา	ต่อชีวาตาดาคำ

หรือบทกวี ท้องฟ้าสีทอง (2529 : รองปก) ที่ว่า

ไม่มีอำนาจใดในโลกหล้า

ผู้ปกครองต่างมาแล้วสาปสูญ

ไม่มีใครล้ำเลิศนำเทิดทูน

ประชาชนสมบูรณมีรันดร์ไป

เมื่อขึ้นหยัดต่อผู้ผูกคชี่

ประชาชนย่อมมีชีวิตใหม่

เมื่อท้องฟ้าสีทองผ่องอำไพ

ประชาชนย่อม เป็นใหญ่ในแผ่นดิน

2. ความหมายของงานเขียนร้อยกรองและลักษณะบังคับ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 กำหนดความหมายของ "ร้อยกรอง"

ไว้ว่า

ร้อยกรอง ก. สอดผูกให้ติดต่อกัน, ประดิษฐ์ทำ, ร้อยและเย็บดอกไม้
ให้เป็นรูปต่างๆ, ตรวจสอบชำระให้ถูกต้อง, สั่งคายนานา
ในคำว่าร้อยกรองพระธรรมวินัย ; แต่งหนังสือดีให้มี
ความไพเราะ, น. ถ้อยคำที่เรียบเรียงให้เป็นระเบียบ
ตามแห่งฉันทลักษณ์

รัฐประนี นาคทรพร (2523 : 209) กล่าวถึงที่มาของร้อยกรองไว้ว่า "เมื่อ
พ.ศ. 2485 สำนักวัฒนธรรมทางวรรณกรรมได้ใช้คำว่าร้อยกรองสำหรับเรียกวรรณกรรมประเภท
ที่มีลักษณะบังคับในการแต่ง หรือมีการกำหนดคณะ เข้าคู่กับคำว่าร้อยแก้ว" ซึ่งภักดี สุวรรณธาดา
(2526 : 7) ได้กล่าวไว้ว่า "ผู้กำหนดคำนี้จะนำลักษณะการร้อยดอกไม้มาใช้ในการร้อย
ถ้อยคำ ให้ติดต่อกันด้วยสัมผัสและฉันทลักษณ์ และกรองให้ละเอียดงดงาม เช่นเดียวกับการร้อยกรอง
ดอกไม้ นั่นเอง"

พระยาอนุমানราชธน (2514 : 15) ให้นิยามคำว่าร้อยกรองไว้ว่า

ร้อยกรองหมายถึง โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ซึ่งมีถ้อยคำที่นำมาประกอบ
ประพันธ์กัน มีขนาดมาตรา เสียงสูงต่ำ หนักเบาและสั้นยาวตามแบบรูป
(Pattern)ที่กำหนดไว้

ในพจนานุกรมภาษาอังกฤษของเว็บสเตอร์ (Webster 1980 : 1100) ได้กำหนดความหมายของร้อยกรองหรือกวีนิพนธ์ (Poetry) ไว้ว่า

1. ศิลปะ ทฤษฎี หรือ โครงสร้างของบทกวี
2. กวีนิพนธ์หรือ ผลงานการประพันธ์ร้อยกรอง
3. ก. คุณสมบัติของกวีนิพนธ์, ลีลา, อารมณ์, และวิญญาณแห่งร้อยกรอง
ข. การพรรณนาหรือการสร้างสรรค์คุณสมบัติดังกล่าว

ความหมายของร้อยกรอง คือ การแต่งคำประพันธ์ตามฉันทลักษณ์ อาจเป็น โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน หรือคำประพันธ์อื่น ๆ ที่มีแบบแผนบังคับ มีเนื้อหาสาระ กวีโวหาร ความคิดสร้างสรรค์ และการใช้ถ้อยคำที่งดงามได้ความไพเราะ ประทับใจ

ว. ศิวะศรียานนท์ (2486 : 75) กล่าวไว้ว่า

...กวีโบราณผู้แต่งและรวบรวมคำรทางฉันทลักษณ์น่าจะได้นิพนธ์พิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้วในการวางหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ทางด้านฉันทลักษณ์ว่า แต่งอย่างไรจึงจะไพเราะ แต่งอย่างไรไม่ไพเราะ ท่านจึงได้วางแบบ เป็นข้อบังคับให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาถึงแบบแผนของร้อยกรองแต่ละแบบ พร้อมทั้งให้กฎเกณฑ์ ข้อ บังคับและตัวอย่างเพื่อคนรุ่นหลังจะได้ทำตามแบบอย่างตลอดมา

สิกสวัสดิ์ (2489 : 33-34) ยังชี้แจงไว้ว่า

...ร้อยกรองจะต้องมีข้อบังคับบัญญัติ เป็น "ฉันทลักษณ์" ไว้เสมอ ข้อบังคับทางฉันทลักษณ์จึง เป็น เสมือนแบบแผนที่ช่วยให้กวีหรือผู้แต่งรุ่นหลัง ๆ มีหลักเกณฑ์ในการแต่งสืบต่อมา หรืออาจจะดัดแปลงฉันทลักษณ์ที่มีอยู่ให้ดีขึ้น ไม่มีบทร้อยกรองใดในโลกที่จะละ เว้นแบบแผนข้อบังคับ เสียได้

ลักษณะบังคับหรือบทบังคับที่ใช้ในการเขียนร้อยกรองมีอยู่ 9 อย่าง ดังที่ ฐะปะนีย์

นาครทรรพ (2523 : 219) สรุปเป็นกาพย์สุรางคนางค์ ไว้ดังนี้

<u>คณะ</u>	<u>พยางค์</u>
<u>สัมผัส</u> สัจตวาง	จำไว้ให้ได้
<u>ครุ</u> สหุ เสก	<u>เอก</u> <u>โท</u> วิธ
<u>คำ</u> เป็นตายมี	ใช้ให้เหมาะสม

เสียงวรรณยุกต์ไชร์

มีกำหนดใช้	ตามที่นิยม
<u>คำนำ</u> <u>คำสร้อย</u>	ร้อยกรองชวนชม
แต่งคำข่าวคม	ยลแบบแบบไทย

รายละเอียดของลักษณะบังคับแต่ละอย่าง มีดังนี้

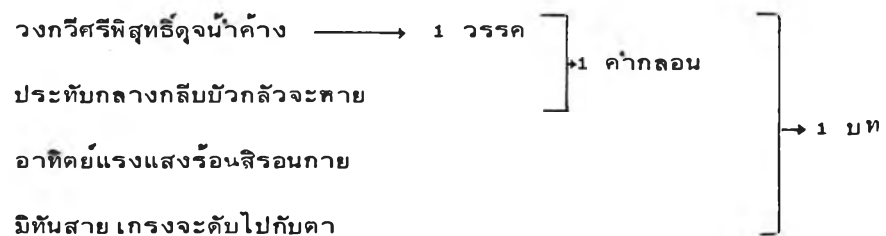
1. คณะ คือ ข้อกำหนดเกี่ยวกับรูปแบบของร้อยกรองแต่ละประเภทว่าจะต้องประกอบด้วยส่วนย่อย ๆ คืออะไรบ้าง

คำที่เป็นส่วนย่อยของคณะ ได้แก่ บท บาท วรรค คำ คำประพันธ์แต่ละชนิด จะมีคณะต่างกัน ตัวอย่าง

กลอน 1 บท มี 2 บาท (หรือ 2 คำ/คำกลอน)

1 คำกลอนมี 2 วรรค

1 วรรค มี 7 - 9 คำ

(อุชเชณี 2505 : ข)

ภาพย่ายาปี 11 1 บทมี 2 บาท

1 บาทมี 2 วรรค

วรรคหน้ามี 5 คำ วรรคหลังมี 6 คำ รวม 11 คำ

ดวงดาวสกาทหมั่น

อัสสุชลสิทลั้งไทล

อาบร้างนักรบไทย

ในหนาแสนอาดูร

(พึงจิตต์ ศุภมิตร 2524 : 71)

คณะ เป็นลักษณะบังคับที่สำคัญมาก เพราะ เป็นสิ่งที่ช่วยกำหนดรูปแบบของร้อยกรองแต่ละชนิดให้เป็นระเบียบเพื่อใช้เป็นหลักในการแต่งต่อไป และในคำประพันธ์ประเภทฉันท์ คณะ ยังหมายถึงลักษณะที่วางคำเสียงหนักเสียงเบา หรือ ครุ ลหุ ซึ่งแบ่งเป็น 8 คณะ แต่ละคณะประกอบด้วยคำ 3 คำ การเรียงคำครุ ลหุ แตกต่างกันไปตามคณะต่าง ๆ เช่น

ด คณะ ประกอบด้วย ครุ 2 ลหุ 1 คือ ครุ ครุ ลหุ (ครุ ครุ ลหุ)

ช คณะ ประกอบด้วย ลหุ 1 ครุ 1 ลหุ 1 คือ ลหุ ครุ ลหุ (ลหุ ครุ ลหุ)

ม คณะ ประกอบด้วย ครุล้วน ครุ ครุ ครุ (ครุ ครุ ครุ)

2. พยางค์ คือ เสียงที่เปล่งออกมาครั้งหนึ่ง ๆ บางทีก็มีความหมาย เช่น เมืองทอง ของ ไทย บางทีก็ไม่มีความหมาย แต่เป็นส่วนหนึ่งของคำ เช่น จิ ในคำ รุจิรา นุ ในคำ อนุบาล สะ ในคำ สะพาน เป็นต้น ในการแต่งร้อยกรอง มักจะถือว่าพยางค์คือคำนั่นเอง ร้อยกรองแต่ละชนิดมีการกำหนดพยางค์ไว้แน่นอนว่า วรรคหนึ่งมีกี่พยางค์ ในร้อยกรองประเภทฉันท์ ซึ่งถือ ครุ ลหุ เป็นหลักสำคัญ จะนับแต่ละพยางค์เป็น 1 คำ เช่น สุจริต นับเป็น 3 พยางค์ 3 คำ แต่ถ้าคำสุจริตไปอยู่ในโคลง เช่น

สุจริต คือ เกราะบัง ศาสดรห้อง จะนับสุจริตเพียง 2 คำ เท่านั้น คือรวมเสียง ลหุ 2 พยางค์ที่อยู่ใกล้กันเป็น 1 คำ การนับพยางค์จึงขึ้นอยู่กับลักษณะบังคับของร้อยกรองแต่ละประเภท

3. สัมผัส คือ ลักษณะที่บังคับให้คำคล้องจองกัน สัมผัสเป็นลักษณะที่สำคัญที่สุดในร้อยกรองของไทย คำประพันธ์ทุกชนิดจำเป็นต้องมีสัมผัส

สัมผัสในร้อยกรองไทยแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะคือ

๓.1 แบ่งตามตัวอักษร มี 2 ชนิด คือ สัมผัสสระและสัมผัสพยัญชนะ

๓.2 แบ่งตามตำแหน่งมี 2 ชนิด คือ สัมผัสนอกและสัมผัสใน

๓.1 สัมผัสสระ และสัมผัสพยัญชนะ

สัมผัสสระ คือ พยางค์ที่ประสมสระเดียวกัน และถ้ามีตัวสะกดก็อยู่ในมาตราเดียวกัน ทั้งนี้ พยัญชนะจะต้องต่างกัน เช่น คำว่า นะ - จะ, ศรี - ตี, ลักษณะ - ศักดิ์, วัฒน์ - พัสตร์, กานต์ - หาญ เป็นต้น

ข้อควรระวัง คือ อย่าใช้สระเสียงสั้นสัมผัสกับสระเสียงยาว คำที่มีตัวสะกดเดียวกัน ถ้าต่างสระกันก็ไม่ถือว่า สัมผัสสระกัน เช่น

ชัย ไม่สัมผัสกับ รวย กาย สาย

วัน ไม่สัมผัสกับ งาน ปาน การ

ชิด ไม่สัมผัสกับ หรีด หรีด ชิด

สัมผัสพยัญชนะหรือสัมผัสอักษร คือ พยางค์ที่ใช้พยัญชนะต้นตัวเดียวกันหรือออกเสียงเหมือนกันหรือเป็นอักษรคู่ เช่น ฉัน - ช่อ - ชื่น, ทราบ - เศร้า - ศรี - ชา, สำหรับ - ล ก็อนุโลมให้สัมผัสพยัญชนะได้ เช่น รัก - ลา เป็นต้น

๓.2 สัมผัสนอกและสัมผัสใน

สัมผัสนอก คือ สัมผัสสระที่อยู่ภายนอกวรรค ได้แก่ สัมผัสระหว่างคำท้ายของวรรคต้นกับคำในวรรค ต่อไปคำใดคำหนึ่ง ตามฉันทลักษณ์ของร้อยกรองชนิดนั้น ๆ สัมผัสนอกนี้เป็นสัมผัสบังคับ ซึ่งจะขาดไม่ได้ เช่น สัมผัสนอกในกลอนสุภาพต่อไปนี้

แม่รักลูกลูกก็รักอยู่ว่ารัก	คนอื่นสักหมิ่นแสนไม่แมน เหมือน
จะกินนอนวอนว่า เมตตาเดือน	จะจาก เรือนร้างแม่ไปแต่ตัว

(สุนทรภู่)

คำสัมผัส คือ รัก - สัก, เหมือน - เดือน - เรือน

สัมผัสใน คือสัมผัสสระหรือสัมผัสพยัญชนะที่อยู่ภายในวรรคเดียวกัน เป็นสัมผัส
ไม่บังคับ จะมีหรือไม่ก็ได้ แต่นิยมให้มีเพราะถือว่าทำให้คล้องจองไพเราะรื่นหูยิ่งขึ้น

สัมผัสในแบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ สัมผัสชิดและสัมผัสคั่น สัมผัสชิดคือ
สัมผัสที่อยู่ชิดกัน เช่น

สัมผัสสระ- ขึ้นกตกทุกขัยาก แสนล่ำบากจากเวียงไชย

สัมผัสพยัญชนะ - แลเณ ถงาด เลี้ยว ลับ แสง

สัมผัสคั่น คือ สัมผัสที่ไม่อยู่ชิดกัน มีคำอื่นมาคั่นอยู่ตรงกลาง เช่น

สัมผัสสระ - ธงชาติไทยไกวกวัดสะบัด พลั่ว

แล รื้อ รื้อ สลับ งาม เป็น สาม สี่

สัมผัสพยัญชนะ - ปางพื มาด สมาน สุมาลย์ สมร

ดั่ง หมาย ดวง หมาย เดือน ดาร ากร

อัน ลอย พื นัม พร พ โยม พร ราย

(เพลงยาวเก่า 2507:236)

4. คำครุ คำลหุ เป็นคำที่บังคับใช้เฉพาะร้อยกรองประเภทฉันท์เท่านั้น

คำครุ ใช้เครื่องหมาย ๗ ส่วนคำลหุ ใช้เครื่องหมาย ๑

คำครุ (๗) เป็นคำที่มีเสียงหนัก ได้แก่ คำทุกคำที่ประสมกับสระเสียงยาว
ในแม่ ก, กา เช่น สำ หรือ ฐู่ ฟ้า และคำที่ประสมกับสระเสียงสั้นก็ได้ เสียงยาวก็ได้ และ
มีตัวสะกดด้วย เช่น รัก ดอก จิง หยกอก เล่น คำที่ประสม สระ อ่า ไอ ไอ เอา ซึ่งถือว่า
เป็นเสียงมีตัวสะกดก็จัดเป็นคำ ครุ

คำลหุ (๑) เป็นคำที่มีเสียงเบา ได้แก่ คำที่ประสมกับสระเสียงสั้นใน
แม่ ก, กา และคำที่ใช้พยัญชนะตัวเดียว เช่น ก ฃ บ ฅ นอกจากนี้คำที่ประสมสระอ่า บาง
ทีก็อนุโลมให้เป็นลหุได้ เช่น ล่า

ตัวอย่าง คำที่ขีดเส้นใต้เป็นคำ ลหุ นอกนั้นเป็นคำ ครุ

อินทริเชียรฉันท

ภาคพื้น <u>พนา</u> รภัย	จร <u>แสน</u> สร <u>าญ</u> รมย์
เนิน <u>ราบ</u> ส <u>ถ</u> บ <u>สม</u>	พิ <u>ศะ</u> เพ <u>ล</u> ิน <u>เจ</u> ริ <u>ญ</u> ใจ
ไช <u>ด</u> เช <u>น</u> สิ <u>ร</u> เช <u>า</u>	ณ <u>ล</u> ำ <u>เนา</u> พ <u>นา</u> ล <u>ัย</u>
สูง <u>ลิ</u> ว <u>ละ</u> ล <u>าน</u> นี้-	<u>ย</u> น <u>ะ</u> พ <u>ัน</u> ป <u>ระ</u> มา <u>ณ</u> ห <u>มา</u> ย (อิ <u>ล</u> ร <u>า</u> ช <u>ด</u> ำ <u>ฉ</u> น <u>ท์</u>)

15. คำเอก คำโท หมายถึง พยางค์ที่บังคับด้วย ไม้เอก และ ไม้โท
สำหรับใช้กับร้อยกรองประเภท โคลง และ ร่าย เท่านั้น มีข้อกำหนดดังนี้

คำเอก ก. ได้แก่พยางค์ที่มีไม้เอก บังคับทั้งหมด เช่น พ่อ แม่ เก่า ใหม่

ข. ได้แก่พยางค์ที่เป็น คำตาย ทั้งหมดจะเป็นเสียงวรรณยุกต์ใดก็ได้ เช่น คำตายที่เป็นเสียงวรรณยุกต์เอก ได้แก่ กาก จิก บอก ปลุค คำตาย ที่เป็นเสียงวรรณยุกต์โท ได้แก่ ไชค พวก มาก คำตายที่เป็นเสียงวรรณยุกต์ตรี เช่น คิด ทิพย์ มิตร รัก

ค. คำที่ไม่เคยใช้ไม้เอก แต่เอามาแปลงใช้โดยเปลี่ยนวรรณยุกต์เป็น เอก เช่น หล้า เปลี่ยนเป็น ลุ้า เข้ม เปลี่ยนเป็น เค้ม สร้าง เปลี่ยนเป็น ซ่าง เช่นนี้อนุโลมให้เป็นคำเอกได้แต่เรียกว่า เอกโทษ

คำโท ก. ได้แก่ พยางค์ที่มีไม้โทบังคับ ไม่ว่าจะออกเสียงเป็นวรรณยุกต์โทหรือไม้ก่ก็ตาม เช่น คำโทที่เป็นเสียงวรรณยุกต์โท ได้แก่ ข้า หน้า สร้าง แก้ม และคำโทที่เป็นเสียงวรรณยุกต์ตรี ได้แก่ ท้า ย้อย ยิ้ม ไม้

ข. คำที่ไม่เคยใช้ไม้โท แต่เอามาแปลงใช้โดยเปลี่ยนวรรณยุกต์เป็นโท เช่น ช่วย เปลี่ยนเป็น ฉ่วย ท่วม เปลี่ยนเป็น ถ่วม เล้น เปลี่ยนเป็น เหล้น เช่นนี้ อนุโลมให้เป็นคำโทได้ แต่เรียกว่าโทโทษ

การบังคับคำเอก คำโท สำหรับรายนั้น หมายถึง เฉพาะตอนท้ายของรายแต่
ละบท ซึ่งจบด้วยโคลงสอง คำเอกและคำโทที่บังคับใช้อยู่ เฉพาะตอนที่ เป็นโคลงสอง เท่านั้น

6. คำเป็น คำตาย

คำเป็น คือ พยางค์ที่ประสมสระเสียงยาวในแม่ ก.ฯ เช่น มา ตี ฐู และ
พยางค์ที่ประสม สระ อ่า ไอ โอ เอา รวมทั้งพยางค์ที่มีตัวสะกดในแม่ กง กน กม เกย
เกอว เช่น

สำเนียงผ่านนานไปยิ่งใจหาย

ความจริงกลายเป็นดังเช่นฝัน

เหมือนนางฟ้ามาพราหมณ์รำพัน

แล้วกลับพลันพราหมณ์ไปบัดล

(ภิญโญ ศรีจำลอง 2503 : 140)

คำตาย คือ พยางค์ที่ประสมสระเสียงสั้นใน แม่ ก.กา เช่น ชี นะ ฤ ละ ก็
และพยางค์ที่มีตัวสะกดในแม่ กก กค กข เช่น

จะรักฤมิรักสุดหักจิต

จะคิดฤมิตสุดจิตหัก

(นภลัย สุวรรณธาดา 2526 : 54)

7. เสียงวรรณยุกต์ หมายถึง คำที่มีเสียงวรรณยุกต์ทั้ง 5 เสียง ตามอักษรวิชัย
เป็นลักษณะบังคับที่ใช้ในกลอนและกาพย์บางชนิด เสียงวรรณยุกต์ 5 เสียง ได้แก่เสียงสามัญ
เสียงเอก เสียงโท เสียงตรี และเสียงจัตวา

เสียงสามัญ เช่น ความจริง โรงเรียน เพียร กล กานท์

เสียงเอก เช่น ปล่อยข้าว ขวด แดก ศาสตร์

เสียงโท เช่น ไกล ไซ สร้าง ข้าว โชค ภาพ พวง

เสียงตรี เช่น เกี ออด ทิพย์ เพชร สด

เสียงจัตวา เช่น แจ้ว ด้อม เอี้ย หอม ขา หนาว สวย

เสียงวรรณยุกต์ที่ใช้ในกลอน คือ วรรณคดีนิยมใช้เสียงเอก โท ตรี จัตวา

นอกจากเสียงสามัญ

วรรณกรรม นิยมใช้เสียง เอก โท จัตวา ยกเว้น สามัญ ดรี

วรรณกรรมและวรรณคดี นิยมใช้เสียงสามัญหรือเสียงดรี

ระเบียบ นาคทรพ (2523 : 265) ได้สรุปข้อควรระวัง สำหรับการใช้นิยาม
วรรณคดีที่คำสุดท้ายในแต่ละวรรคของกลอนไว้ดังนี้

วรรค <u>ดับ</u> ได้ทั้งทำ	วรรค <u>รับ</u> อย่าใช้สามัญ
วรรค <u>รอง</u> ของสำคัญ	สามัญดรีมิใช่การ
จัตวาห้ามโดยตรง	ทั้ง <u>รอง</u> ส่งอย่าหักหาญ
เสียง <u>ซ้ำ</u> นำรำคาญ	เสียง <u>ติง</u> ว่าอย่าใช้เลย

8. คำนำ หมายถึง คำที่ใช้ขึ้นต้นสำหรับร้อยกรองบางประเภท เช่น กลอนบทละคร
ขึ้นต้นด้วย เมื่อนั้น บัดนั้น

กลอนบทดอกสร้อย ขึ้นต้นด้วยคำ 4 คำ คำที่ 1 และคำที่ 3 ซ้ำกัน คำที่ 2 บังคับ
ให้เป็น เอ้ย คำที่ 4 เป็นคำอื่น เช่น

ดอกเอ๋ยดอกไม้ นกเอ๋ยนกน้อย เป็นต้น

กลอนบทสีกวา ขึ้นต้นด้วยคำสีกวา เช่น "สีกวายามเลิกระบ้าแล้ว
ขอจำเรียงเสียงแจ้วก็สิ้นเสียง ดาราน้อยร้อยพันอันรายเรียง ค่างหลบเสียงเหลือจะแข่งแสงตะวัน"
เฉพาะบทดอกสร้อยและสีกวานี้ บังคับคำสุดท้ายเป็น เอ้ย ด้วย

9. คำสร้อย เป็นคำที่ใช้เติมลงท้ายวรรคบ้าง ท้ายบาทบ้าง ท้ายบทบ้าง เพื่อความ
ไพเราะหรือเพื่อให้เต็มข้อความ ใช้ในโคลงและร่าย ได้แก่ คำว่า เอ้ย เฮย นา นอ รา
กิติ ฤาแม่ ฤาพ่อ ฯลฯ เช่น

ถึงกรรมจักอยู่ได้	ฉันใด พระเอย
กรรมบ่ มีมิไคร	ฆ่าข้า
กุศลส่งสนองไป	ถึงที่ สุขนา
บาปส่งจำตกซ้ำ	ช่วยได้ฉันใด

ลักษณะบังคับที่สำคัญที่สุดและมีอยู่ในร้อยกรองทุกประเภทคือ คณะและสัมผัส ลักษณะบังคับอื่น ๆ เป็นลักษณะบังคับเฉพาะของร้อยกรองบางประเภทดังที่ได้กล่าวมาแล้ว งานเขียนร้อยกรองจึงมีลักษณะพิเศษที่ทำให้แตกต่างไปจากงานเขียนร้อยแก้ว เพราะมีฉันทลักษณ์เป็นเครื่องบังคับให้อยู่ในกรอบลักษณะบังคับตลอดเวลา และความสำคัญมิได้อยู่ที่ความถูกต้องของฉันทลักษณ์แต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังขึ้นอยู่กับเนื้อหาของบทร้อยกรองและศิลปะภาษาที่ไพเราะซาบซึ้งอีกด้วย งานร้อยกรองจึงเป็นศิลปะที่ได้รับความนิยมมากดังที่ กุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ (2525 : 7) กล่าวไว้ว่า "ในพระราชสำนักทั่วโลกทั้งทางตะวันตกและตะวันออกต่างอุปถัมภ์งานร้อยกรองกวีนิพนธ์ถือว่าเป็นสิ่งเชิดชูเกียรติคุณและแสดงความเป็นอารยธรรมของชาติ ทั้งนี้อาจเป็นด้วยวรรณคดีร้อยกรองเป็นงานเขียนที่ต้องการอัจฉริยภาพและศิลปะชั้นสูง ถือว่าเป็นทรัพย์สินทางปัญญา"

ร้อยกรองจึงมีคุณค่าด้านวรรณศิลป์มาโดยตลอดและสามารถจะดำรงสืบต่อไปนานเท่านาน

3. ประเภทของร้อยกรอง

ร้อยกรองจำแนกได้เป็น กาพย์ กลอน โคลง ฉันท์ ร่าย ลิลิตและกลบทต่าง ๆ ในที่นี้จะขอกล่าวเฉพาะกาพย์และกลอน ดังนี้

3.1 กาพย์

รูปแบบกาพย์ที่ใช้ในวรรณคดีไทยมีห้าชนิดคือ กาพย์ยานี 11 ฉัษ 16 สุรางคนางค์ 28 สุรางคนางค์ 32 และสุรางคนางค์ 36

ที่มาของกาพย์ แยกเป็นสองความเห็น ความเห็นฝ่ายหนึ่งว่าต้นฉบับเดิมเป็นของอินเดียมาจากคัมภีร์กาพย์สารวิลาสินี และคัมภีร์กาพย์คันถะ ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งเชื่อว่า คำราทั้งสองแต่งขึ้นในเมืองไทย โดยคัดเลือกและปรับปรุงรูปแบบคำประพันธ์ไทยที่มีอยู่ไปแต่งเป็นภาษาบาลี

ความเห็นของฝ่ายแรกนั้น มีหลักฐานปรากฏอยู่ในจินตามณี ดังที่พระวรวงศ์วิสิฐ (2524 : 1124) ท่านกล่าวว่า "คำรากาพย์แต่เดิมแต่งเป็นภาษาสันสกฤต (ไม่ทราบชื่อผู้แต่ง) เรียกว่า กาพย์สารวิลาสินี กับกาพย์คันถะ ต่อมาผู้เชี่ยวชาญภาษาบาลีถอดคำราสองเล่มเป็นภาษาบาลีแล้วมีผู้ถอดเป็นภาษาไทยอีกทีหนึ่ง" หลวงธรรมาภิรมณ์ (2514 : 1-3) ก็กล่าวถึงที่มาของคำรา คำประพันธ์และรูปแบบร้อยกรองไทยไว้พอสรุปได้ว่า คำราการประพันธ์เดิมเป็น

ภาษามาลี ที่สำคัญคือคัมภีร์วุตโตทัย ภาพยสารวิลาสินี ภาพยคันถะและภาพยสารจินดา สมัย
โบราณกวีนิยม แต่งคำประพันธ์เป็นภาษามาลี ต่อมาจึงแปลเป็นไทยบ้าง เช่น มหาชาติคำหลวง
ภายหลังจึงคิดแต่งบทร้อยกรองเป็นภาษาไทยล้วน ๆ แต่ต้องอาศัยหลักตามคำราเดิมคือ มีวรรค
ตอนอย่างฉันทและมีสัมผัสอย่างภาพย ทำให้เกิดรูปแบบร้อยกรองไทยชนิดต่าง ๆ เช่น กลอน
ภาพย ร่าย โคลง เพลง ฯลฯ ความเห็นเช่นนี้ นักวรรณคดีรุ่นใหม่ เช่น ชลธิรา สัตยาวัดนา
(2524 : 73) กล่าวว่า เดิมเรามีคำประพันธ์ประเภทโคลงห้า ภายหลังจึงปรับปรุงรูปแบบ
ร้อยกรองในคัมภีร์ภาพยสารวิลาสินีและภาพยคันถะ มาใช้ทดลองแต่งเรื่องมหาชาติคำหลวง ต่อมา
กวีแต่ละคนจึงเลือกใช้เฉพาะรูปแบบที่ตนถนัด และพัฒนาให้ดีขึ้น จนกลายเป็นรูปแบบคำประพันธ์
ชนิดต่าง ๆ เช่น โคลงต้นบาททฤษฎี

ความเห็นของฝ่ายหลังยังมีข้อสนับสนุนจากพระยาอุปกิตศิลปสาร (2484 : 212-213)
อีกว่า "คัมภีร์ภาพยสารวิลาสินีก็ดี ภาพยคันถะก็ดี เห็นได้ว่าแต่งขึ้นในเมืองไทย เมื่อสมัยไทย
รุ่งเรืองในภาษามาลียุคเดียวกับที่แต่งมณฑลที่ปนี และเอาคำประพันธ์ของไทยไปแต่งแปลเป็น
ภาษามาลีและกำหนดให้มีสัมผัสอย่างไทยเรา เหตุผลสำคัญคือ ไม่เคยเห็นคำประพันธ์อื่น ๆ
ในภาษามาลีและสันสกฤตมีสัมผัสอย่างสองคัมภีร์นี้เลย... ถ้าพิจารณาภาษามาลีตามสำนวนตัวอย่าง
ที่ทำนวางไว้มีชวนให้เข้าใจว่าท่านแต่งเลียนกลอนของไทยเรา" และสมเด็จพระยาดำรง
ราชานุภาพ (2475 : 196) ทรงรับรองความเห็นนี้ทั้งหมดและประทานคำอธิบายว่า "ที่ไปให้
ชื่อว่าภาพยก็เพราะ แปลว่า ของกวีกินความทั้งหมด"

ถาวร ลิกขโกศล (2526 : 37) ให้เหตุผลว่าคำรากภาพยสองเล่มนี้คงแต่งใน
เมืองไทยเพราะ

1. คำว่า ภาพย ในภาษามาลีและภาษาสันสกฤต แปลตามรูปศัพท์ว่า "คำที่กวีได้
ร้อยกรองไว้ มิได้เป็นชื่อรูปแบบคำประพันธ์ชนิดใดชนิดหนึ่งโดยเฉพาะ"
2. จากการสอบถามผู้เชี่ยวชาญภาษามาลีและภาษาสันสกฤตแล้วพบว่าไม่มีคำราก
ภาพยสองเล่มนี้ทั้งในภาษามาลีและภาษาสันสกฤต
3. ร้อยกรองของภาษามาลีสันสกฤตไม่มีฉันทลักษณ์เรื่องสัมผัส มีแต่เรื่องคณะและ
ครุ ฤ

กาพย์ยานี

กาพย์ยานีมีใช้ใน เรื่องมหาชาติคำหลวง เป็น เรื่องแรก แต่เหลืออยู่เพียงสองบทในกัณฑ์ มัทรี พระโหราธิบดียกข้อความตอนเดียวกันนี้ไปเป็นตัวอย่างประกอบในจินตามณี กาพย์ยานีรุ่น ต่อมาพบในเรื่อง ราชพิลาปคำฉันท์ มีรูปแบบคล้ายอินทริวิเชียรฉันทมาก จนถึงสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชกาพย์ยานีมีพัฒนาการมากทั้งในเรื่องรูปแบบและที่ใช้รูปแบบเสียงการใช้ลหุ ในตำแหน่งที่อินทริวิเชียรฉันทบังคับ มีการปรับปรุงการใช้สัมผัสในทำให้กาพย์ยานีมีลักษณะ เฉพาะ ตัวต่างจากฉันท ส่วนที่มานั้นยังคงเป็นที่วินิจฉัยกันอยู่อีก ดังเช่น คำวินิจฉัยของพระยาอุปกิตศิลปสาร (2484 : 212-213) ที่ว่า "เฉพาะกาพย์ยานี ก็ส่อว่าแปลงมาจากฉันทอินทริวิเชียรในรัชชสุทร ซึ่งขึ้นต้นว่า ยานีธ ภูคานี สมากคานี เป็นต้นอยู่แล้ว"

คนไทยสมัยก่อนคุ้นเคยกับรัตนสูตรมาก เพราะใช้เป็นที่บทธวดก่อนนอนกันผืนรำย กวีคง จะพอใจลีลาจังหวะของบทสวด ซึ่ง เป็นอินทริวิเชียรฉันทที่ไม่ใคร่เคร่งครัดนัก จึงนำมาทดลอง แต่ง เป็นภาษาไทยแล้วเรียกคำประพันธ์นี้ว่า "ยานี" และประกอบเป็นกาพย์ยานีมาโดยลำดับ หากแต่เมื่อพิจารณาตามหลักวิวัฒนาการคำประพันธ์แล้ว รูปแบบร้อยกรองย่อมพัฒนาจากลักษณะ ง่าย ๆ ไปสู่ความประณีตซึ่งยากขึ้น ดังที่ ชลธิรา สัตยาวัฒนา (2524 : 105) ให้เหตุผลไว้ว่า "เพราะยังไม่แน่ใจว่าจะแต่งฉันทซึ่งบังคับเสียงหนักเบาในภาษาไทยได้ จึงรับมาแต่จำนวนคำและ ใส่สัมผัสเข้าไปตามความนิยมแบบไทย" กาพย์จึงน่าจะ เกิดก่อนฉันทดังเหตุผลที่กล่าวมา

ฉันทลักษณะของกาพย์ยานี

1. แบบแผนบังคับ

บาทเอก	o o o o o	o o o o o o
บาทโท	o o o o o	o o o o o o
บาทเอก	o o o o o	o o o o o o
บาทโท	o o o o o	o o o o o o

2. คณะ กาพย์ยานี 1 บท มี 2 บาท บาทต้นเรียก บาทเอก บาทท้ายเรียก

บาทโท 1 บาท มี 2 วรรค คือ วรรคหน้า กับ วรรคหลัง วรรคหน้า มี 5 คำ วรรคหลังมี 6 คำ รวม 2 วรรค มี 11 คำ กาพย์ยานีจึงมีกระบวนจำนวน 11 คำนี้ไว้ท้ายชื่อกาพย์ด้วยเป็น กาพย์ยานี 11

3. สัมผัส

3.1 สัมผัสนอก

3.1.1 ระหว่างวรรค คำท้ายวรรคหน้าสัมผัสกับคำที่หนึ่งหรือสองหรือสาม
ของวรรคหลังทั้งบาทเอกและบาทโท

ตัวอย่าง

รับสัมผัสคำที่ 1 คำท้ายในวรรคหน้า พาสัมผัสศตัววรรคหลัง

รับสัมผัสคำที่ 2 คำท้ายในวรรคหน้า คำมารับกับวรรคหลัง

รับสัมผัสคำที่ 3 คำท้ายในวรรคหน้า สัมผัสพมาวรรคหลัง

3.1.2 ระหว่างบาท คำท้ายของบาทเอกสัมผัสกับคำท้ายวรรคหน้าของ
บาทโท

ตัวอย่าง

บาทเอก คำท้ายในวรรคหน้า สัมผัสพมาวรรคหลัง

บาทโท บาทโทคำท้ายยัง จึงรับคำสัมผัสด

3.1.3 ระหว่างบท คำท้ายของบาทโทสัมผัสกับคำท้ายของบาทเอกบทต่อไป

ตัวอย่าง

ยานี้มีแม่มา มีวรรคหน้าวรรคหลังนำ

หน้าท่าหลังหคำ กำหนดไว้ให้ฟังฟัง

คำท้ายในวรรคหน้า สัมผัสพมาวรรคหลัง

บาทโทคำท้ายยัง จึงรับคำสัมผัสด

(เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์)

3.2 สัมผัสใน คือ สัมผัสภายในวรรค ซึ่งมีทั้งในวรรคหน้าและวรรคหลัง
ของทุกบาท โดยทั่วไปกาพย์ยานีไม้เครื่องครัดสัมผัสในนัก มีไว้เพื่อช่วยให้คำสละสลวยไพเราะขึ้น
เท่านั้น จะไม่มีสัมผัสในเลยก็ได้ หากจะมีสัมผัสใน ก็อาจทำตามความนิยมดังนี้

$$0 \quad 0 \quad \overline{0 \quad 0} \quad 0 \quad 0$$

$$0 \quad 0 \quad \overline{0 \quad 0 \quad 0} \quad 0 \quad 0$$

วรรคหน้าสัมผัสตรงค่าที่สองกับค่าที่สามหรือสี่ วรรคหลังสัมผัสตรงค่าที่สามกับค่าที่สี่ หรือห้า

ตัวอย่าง

ส่วน <u>คำสัมผัส</u> ใน	วรรคหน้า <u>ไซร์</u> สองสามทรง
วรรคหลัง <u>สามสี่</u> ลง	บ่งบังคับภาพยำนี

ข้อสังเกต

1. ภาพยำนีถือสัมผัสนอกเป็นสัมผัสบังคับ ต้องเป็นสัมผัสสระเสียงเดียวกัน คือ สั้นกับสั้น หรือยาวกับยาว ส่วนสัมผัสในนั้นไม่บังคับ จะมีหรือไม่มีก็ได้ ใช้สัมผัสสระก็ได้ อักษรก็ได้ สั้นกับยาวก็ได้

2. ภาพยำนีไม่บังคับเรื่องเสียงของคำท้ายวรรค ให้เป็นอิสระของผู้แต่งเองจะเลือกใช้หรือไม่ใช้เสียงอะไรได้ตามที่เห็นควรว่าไพเราะ

หลักเกณฑ์สำคัญของภาพยำนีอยู่ที่จังหวะกับจำนวนคำ คือจากจำนวน 11 คำ แบ่งเป็น 2 วรรคนั้น จัดจังหวะของถ้อยคำด้วยสัมผัสนอกและสัมผัสใน เป็นวรรคหน้าห้าคำ วรรคหลังหกคำ วรรคหน้ามีจังหวะ หนึ่งสอง - สามสี่ห้า วรรคหลังมีจังหวะ หนึ่งสองสาม - สี่ห้าหก

ตัวอย่าง

ยานีมีแบบมา	มีวรรคหน้าวรรคหลังนำ
หน้าห้าหลังหกคำ	กำหนดไว้ให้ฟัง
คำท้ายในวรรคหน้า	สัมผัสพามาวรรคหลัง
บาทโทคำท้ายยัง	รับรับคำสัมผัสลง
ส่วนคำสัมผัสใน	วรรคหน้าไซร์สองสามทรง
วรรคหลังสามสี่ลง	บ่งบังคับภาพยำนี ฯ

(เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์)

กลวิธีการใช้คำของภพยานี 11

บทร้อยกรองทุกประเภทจำแนกออกได้เป็นสองส่วน คือ รูปแบบ กับ เนื้อหา รูปแบบ คือ โครงสร้างที่กำหนดเป็นฉันทลักษณ์ประเภทต่าง ๆ เช่น โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ส่วนเนื้อหา คือ ข้อความหรือใจความที่กล่าวถึง กล่าวอีกนัยหนึ่ง รูปแบบก็คือรศำ เนื้อหาก็คือ รสความ นั้นเอง

รศำกับรสความจะต้องกลมกลืน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน นั่นคือ ความเป็นเอกภาพกัน ของรูปแบบและ เนื้อหา ซึ่ง เนื้อหานั้นย่อมต้องขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของ เรื่องราวที่นำมา เขียน และการนำเสนอของผู้แต่ง เป็นสำคัญ

ส่วนที่เป็นรูปแบบ เป็น เรื่องกลวิธีใช้คำ อันมีข้อควรพิจารณา คือ

1. ความไพเราะ
2. จังหวะของกาพย์
3. เสียงของคำและความหมายในกาพย์

1. ความไพเราะ

ความไพเราะของคำอยู่ที่การจัดระเบียบ กำหนดจังหวะ และความเหลี่ยม ล้าของเสียง

ตัวอย่าง

สายหยุดหยุดจิบจิ้น

เจ้ามีสินพิมักดี

ทั้งวัง เขาซังนั๊ก

แต่พี่รัก เจ้าคนเดียว

(เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร 2516:15)

จังหวะของคำในแต่ละวรรค คือ

สายหยุด-หยุดจิบจิ้น - -

เจ้ามีสิน - พิมักดี

ทั้งวัง - เขาซังนั๊ก - -

แต่พี่รัก - เจ้าคนเดียว

วรรคแรก สัมผัสสระด้วยคำ หยุด - หยุด

วรรคสอง นอกจากสัมผัสระหว่างวรรค จิ้น - สิน แล้วยังสัมผัสอักษร

ในวรรคด้วยคำ ลิน - ศักดี

วรรคสาม สัมผัสสระด้วยคำ ว่าง .. ชัง

วรรคสี่ สัมผัสเชื่อมวรรค ด้วยสัมผัสสระ คือ นัก - รัก

นอกจากนี้ เสียงของคำตามลำดับวรรค ยังมีข้อควรสังเกตุอีกคือ

คำ สาย หยุต พุด จีบ จิน

เจ้า มี สีน ฟ้า มี ศักดิ์

เสียง จัควา เอก ตรี เอก สามัญ

โท สามัญ จัควา โท สามัญ เอก

คำ ทั้ง ว่าง เขา ชัง นัก

แต่ ฟ้า รัก เจ้า คน เดียว

เสียง ตรี สามัญ จัควา สามัญ ตรี

เอก โท ตรี โท สามัญ สามัญ

ภาพย่นที่ผู้แต่งได้ลำดับความถี่ของเสียงคำได้สละสลวย และมีระเบียบทำให้เกิดน้ำหนักใน เสียงคำตามสมควรดังนี้

วรรค 1 คำหยุตเป็นเสียงเอก ซึ่งรับด้วยคำเอกของเสียง จีบ โดยมีคำ พุด เสียงตรี ซึ่งเป็นเสียงเบามาคั่น แล้วมีคำ จิน ซึ่งเป็นเสียงสามัญ มาช่วยให้เสียงเอกได้ทอดเสียงลงพอดี ลำดับเสียงที่ถี่ลือลือกัน เช่นนี้ช่วยเน้นให้คำว่าฟังขึ้น

วรรค 2 เสียงโทกับเสียงสามัญของคำ เจ้ามี กับ ฟ้ามี นี้ ช่วยให้จังหวะของวรรค สละสลวยขึ้น เสียงคำที่เด่นในวรรคนี้คือ เสียงเอก ของคำ ศักดิ์ ท้ายวรรค ทำให้คำมีน้ำหนักที่สุด

วรรค 3 เสียงสามัญของคำ ว่าง กับ ชัง รับกันอยู่ในที่คำ นัก เป็นเสียงตรีท้ายวรรค ช่วยเน้นความแตกต่างเป็นตรงกันข้ามกับคำ ศักดิ์ เสียงเอก ที่สัมผัสมาจากวรรคบนคือ ศักดิ์ กับ นัก เสียงเอกกับตรีเป็นเสียงตรงกันข้าม ช่วยเสริมน้ำหนักเสียงให้เด่นชัดเจขึ้น

วรรค 4 เสียง เอก โท ตรี จากคำ แต่ฟ้ารัก นั้นเป็นเสียงเรียงลำดับจากคำไปสูง เน้นตรงคำว่า รัก ซึ่งเป็นเสียงตรี รับกับเสียงตรีที่ส่งมาจากคำว่า นัก ในวรรคสามพอดี เสียงสามัญท้ายวรรค คือ คำว่า คนเดียว ช่วยให้เสียงทอดลงจบได้พอดี

2. จังหวะของกาพย์

กาพย์ยานี ใช้จังหวะสองสาม กับ สามสาม เป็นหลัก ดังนี้

1 2 - 3 4 5

1 2 3 - 4 5 6

1 2 - 3 4 5

1 2 3 - 4 5 6

วรรคแรกแบ่งเป็นสองช่วง ๆ ละสองคำกับสามคำ วรรคสองแบ่งเป็นสองช่วง ๆ ละสามคำ วรรคสามกับวรรคสี่ก็เช่นเดียวกับวรรคหนึ่งและวรรคสอง

ตัวอย่าง

ในฟ้า - บมฺมินี

ในดินช้า - มีแต่ทราย

น้ำตา - ทัดทราย

คือเลือดหลัง - ลงโลมดิน

(นายผี)

เรื่อยเรื่อย - มาเรียงเรียง

นกบินเจียง - ไปทั้งหมด

1 2 - 3 4 5

1 2 3 - 4 5 6

3. เสียงของคำในกาพย์

กาพย์ไม่จำกัด เสียงท้ายวรรค จะใช้เสียงอะไรก็ได้ ตามแต่ผู้แต่งจะเห็นไพเราะ
เหมาะสม ความหมายที่อาจลงคำท้ายด้วยเสียงจัตวา ดังเช่น

ความหวังประจวบแก้ว

แสงเพริศแพรวสกาวยืน

กระจำพร่างพราวเห็น

จะประจวบประจวบหมาย

(กุลทรัพย์ รุ่งฤดี)

คำ หมาย เป็นเสียงจัตวา ซึ่งเหมาะสมกับการอ่านทำนองเสนาะ เพราะสามารถ
เอื้อนเสียงให้สูงได้ไพเราะยิ่งขึ้น

3.2 กลอนสุภาพ

ความหมายและความเป็นมา

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525 : 59) ให้ความหมาย
คำว่า กลอน ไว้ว่า

กลอน 1 น. ไม่ขัดประตู่หน้าต่าง, ดาล, เครื่องสลักประตู่หน้าต่าง
ไม้ที่พาดบนแป สำหรับวางเครื่องมุงหลังคาจาก เป็นต้น

กลอน 2 น. คำประพันธ์ซึ่งแต่เดิมเรียกคำเรียงที่มีสัมผัสทั่วไป จะ
เป็นโคลง ฉันท์ หรือกาพย์ก็ตาม เช่น ในคำว่า ชุมนุมคำรากกลอน ครั้นเรียกเฉพาะคำประพันธ์
บางอย่างเป็นคำโคลง คำฉันท์ คำกาพย์แล้ว คำประพันธ์นอกนี้อีกอย่างหนึ่งจึงเรียกว่า คำกลอน
เป็นลำนํ้าสำหรับขับร้องบ้าง คือ บทละคร สักวา เสภา บทดอกสร้อย เป็นเพลงสำหรับอ่านบ้าง
คือ กลอนเพลงยาว หรือกลอนดลาด

กลอนฉัน น. คำกลอนที่ว่าตะไปไม่คำนึ่งถึงหลักสัมผัส

กลอนดลาด น. คำกลอนสามัญโดยมากเป็นกลอน 8 เช่น นิราศ

กลอนลิลิต น. คำกลอนที่แต่งอย่างร้าย (ชุมนุมคำรากกลอน)

กลอนสด น. กลอนที่ผูกและกล่าวขึ้นในปัจจุบันโดยมิได้เตรียมตัว
มาก่อน เช่น พุดกลอนสด

กลอนสวด น. กลอนที่อ่านทำนองสวด แต่งเป็นกาพย์ยานี 11 หรือ
กาพย์ฉับ 16 และสุรางคนางค์ 28 ข้อความที่แต่งมักเป็นเรื่องในศาสนา

กลอนสุภาพ น. กลอนเพลงยาวหรือกลอนดลาด

กลอน 3 น. ลูกตุ้ม, ขลุบ เช่น แกว่งกลอนยรรยงยุทธ์ (อนิรุทธิ์)

ส่วนคำว่ากลอนที่ใช้ในวรรณคดีและการประพันธ์ตั้งแต่โบราณมา มีความหมาย
ต่างกันดังต่อไปนี้

1. หมายถึง คำประพันธ์ร้อยกรอง เช่น ในโคลงทวาทศมาสที่ว่า

จบ เสรีจกกล่าวภาพย์ เกลี้ยง	กลอนการ
คือมณีนมาลัย	ร้อยร้อย
	(พระเยาวราช)

และโคลงในเรื่องลิลิตพระลอ ที่ว่า

รู้มลักสรบศาสตร์ถ้วน	หญิงชาย
จักกล่าว <u>กลอน</u> พระลอ	เลิศผู้
	(พระมหาราชเจ้า)

2. หมายถึง ลักษณะที่คล้องจองกัน เช่น ในจินตตามณีที่ว่า "บุคคลใดจะเขียนหนังสือ ภาพย์ โคลง ภาพย์ ฉันท ให้ดูอักษรสี่ คือ ฤ ฤฯ ฤ ฤฯ นี้ให้ชอบกับกลอน ควรจงใส่มิชอบกับกลอนอย่าใส่"

คำว่า "กลอน" ตามความหมายนี้กินความถึงตำแหน่งคำที่รับสัมผัสด้วยว่าเป็นคำที่เท่าใดในวรรค โดยใช้เลข บอกไว้ข้างหลัง เช่น ภาพย์ฉมัง เรียกว่า ฉันทฉมังตำแหน่งกลอน 4 เพราะคำที่สี่ในวรรคสอง เป็นคำรับสัมผัส ถ้าวรรคสองมีห้าคำรับสัมผัสคำท้ายก็เรียกว่าฉันทฉมังตำแหน่งกลอน 5 ภาพย์ยามี่ เรียกว่า 22 มณีนรัตนฉันทกลอน 5 เพราะคำที่ทำในวรรคที่สามเป็นคำรับสัมผัส (ยามี่โบราณฉมังสัมผัสเฉพาะท้ายวรรคสองกับท้ายวรรคสามเท่านั้น) สัททูลวิกกิจิตฉันท เรียกัมภีรากลอน 5 สัทธาฉันทเรียก เยสันดา 21 กลอน 7 มาลินีฉันทเรียก ชินวร 15 กลอน 4 คำว่า กลอนล้วนหมายถึง ลักษณะคล้องจองในตำแหน่งที่รับสัมผัสทั้งสิ้น ดังตัวอย่าง มงคลรัตนกลอน 6 คือ

ข้าประณตบังคมมทามหันต์	ไกลทุกขโรคสรรพ	อุบิหะวอยามี่
วรเดชสรรเพชญ์พุมณี	สุขสวัสดิอันมี	สุขสมบัติน
ของจงสำฤทธิอัษฎุภผล	สุขเสวยทิพยตล	บทโหมกษณฤพาน
		(พระโหราธิบดี)

๓. หมายถึง ส่วนของร้อยกรอง อย่างที่ใช้ในปัจจุบันว่า วรรค เช่น คำอธิบาย
ข้อบังคับของกลอนในหนังสือประชุมลำน้าของหลวงธรรมากิมณี ว่า “แล กลอนนั้นมีบัญญัติ
ตั้งแต่ 2 อักษรเป็นกลอน กลอนเป็น คำ 2 คำเป็นบท...”

ที่มาของกลอน มีผู้ให้ความคิดเห็นไว้แบ่งได้เป็น 3 ฝ่ายด้วยกันดังนี้

1. กลอนมาจากอินเดีย หลวงธรรมากิมณี สันนิษฐานไว้ว่ามาจากฉันท...”
วิสมพฤติ” ที่ชื่อ “ปรัยารัตตฉันท” มี 8 คำเหมือนกันทั้งภาษาบาลีและสันสกฤต
2. กลอนมาจากจีน พระยาอุปกิตศิลปสาร แสดงความเห็นไว้ว่า กลอนไทยมีลักษณะ
คล้ายคลึงกันกับของจีน ตรงที่มีสัมผัสเหมือนกัน กลอนจีนนั้นวรรคหนึ่งมี 7 คำ กลอนของไทยมี
ตั้งแต่ 7-9 คำ

๓. กลอน เป็นของไทยแท้ ๆ สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงสันนิษฐานว่า
กลอนเดิมเป็นของไทยฝ่ายใต้ คือ ไทยภาคกลางในปัจจุบัน นิยมใช้แต่งลำน้าขบร้อง ไม่ยกย่อง
ที่จะนำไปแต่งเรื่องสำคัญชั้นสูง บทกลอนที่เก่าแก่ที่สุด คือ เพลงยาวของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช
ที่พระที่นั่งจักรทิศาต เมืองลพบุรี กลอนที่อายุรองลงมาคือ เพลงยาว พยากรณ์กรุงศรีอยุธยา

“กลอน” ใช้เป็นคำเรียกร้อยกรองชนิดกลอนอย่างเป็นทางการครั้งแรกใน
มาตรา 7 แห่งพระราชกฤษฎีกา ตั้งวรรณคดีสโมสร พุทธศักราช 2475 ดังความว่า

มาตรา 7 หนังสือเรื่องใดจะเป็นหนังสือโบราณมัดติดแต่งไว้ก็ดี หนังสือปัจจุบัน
มัดติดแต่งขึ้นใหม่ก็ดี ในประเภทเหล่านี้ได้แก่

- 1) กะวีนิพนธ์ คือ เป็นโคลง ฉันท กาพย์ กลอน...

เหตุที่เรียกคำประพันธ์ชนิดนี้ว่ากลอนนั้น นิรันดร์ นวมารค และคณะ (2521 : 37)
กล่าวว่า บางท่านให้ความเห็นว่า กลอนคือการเรียงเรียงถ้อยคำ ให้เป็นแนวหรือเป็นวรรค ๆ
ได้จังหวะเหมือนการรายกลอนในการมุงหลังคา พิจารณาดูก็น่าฟัง ส่วน ประยงค์ อนันทวงศ์
(2521 : 2) อ้าคำอธิบายของขุนวิจิตรมาตราว่า เป็นเพราะสัมผัสของกลอนโบราณยึดสระ
เสียงเดียวกันที่ทำวรรคคู่เรียงรายต่อกันไป เช่นเดียวกับกลอนหลังคาซึ่งปลายข้างหนึ่งต้องยึดกับ
อกไก่เรียงเป็นแนวต่อกันไปเหมือนกัน ต่อมาภายหลังจึงย้ายสัมผัสไป เป็นแบบที่ใช้กันอยู่ทุกวันนี้

กลอนจึงหมายถึง คำประพันธ์ชนิดหนึ่งที่มีกฎเกณฑ์ข้อบังคับต่าง ๆ เกี่ยวกับคณะ จังหวะ และสัมผัส

ประเภทของกลอน แยกเป็น 3 ลักษณะคือ

1. การกำหนดจำแนกประเภทตามตำราร้อยกรองต่าง ๆ ดังเช่น

1.1 ประชุมลำน้าของหลวงธรรมาภิมณฑ์

ประชุมลำน้า ซึ่งเป็นประมวลตำรา กลอน กานท์ โคลงฉันท์ ที่หลวงธรรมาภิมณฑ์ (ถึก จิตรกรถึก) รวบรวมเรียบเรียงไว้ ได้จำแนกประเภทของกลอนไว้กว้าง ๆ เป็น 3 ประเภทคือ

- 1) กลอนสุภาพ
- 2) กลกลอน
- 3) กลอักษร (หรือที่เรียกว่ากลบท)

อนึ่ง หลวงธรรมาภิมณฑ์ ได้กล่าวถึงกลอนชนิดต่าง ๆ เรียกชื่อตามจำนวนคำที่ใช้วรรคหนึ่ง ๆ เท่ากัน ว่ามีกลอน 2 กลอน 3 กลอน 4 กลอน 5 กลอน 6 กลอน 7 กลอน 8 กลอน 9 โดยไม่ได้กำหนดประเภทเป็นกลอนสุภาพหรือกลอนประเภทใด

1.2 หลักภาษาไทยของพระยาอุปกิตศิลปสาร

พระยาอุปกิตศิลปสาร ได้กล่าวถึงกลอนประเภทต่าง ๆ ไว้ในชั้นหลักเกณฑ์ 3 ประเภท แต่ละประเภทจำแนกออกเป็นชนิดย่อย ดังนี้

- 1) กลอนคำร้อง คือ กลอนที่ประพันธ์ขึ้นสำหรับขับร้อง ได้แก่ กลอนบทละคร บทดอกสร้อย บทสีกวา และบทเสภา
- 2) กลอนสุภาพหรือกลอนตลาด มีบังคับอย่างเดียวกับกลอน 8 ใช้แต่งเพลงยาว นิราศ นิทาน

3) กลอนกล ซึ่งจำแนกเป็น กลอนกลบท และกลอนกลอักษร

1.3 หลักภาษาไทยของกระทรวงศึกษาธิการ

หนังสือหลักภาษาไทย ของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับคณะกรรมการประกวด พ.ศ. 2495 เรียกกลอนทุกชนิดว่า กลอนสุภาพ มีบังคับอย่างที่หลวงธรรมาภิมณฑ์ กำหนดไว้และจำแนกกลอนสุภาพเป็น 2 อย่าง พร้อมทั้งอธิบายและจำแนกย่อยออกไปอีกดังนี้

1) กลอนขับร้อง กลอนที่ประพันธ์ขึ้นใช้เป็นลำนำสำหรับขับร้อง ได้แก่ สักรา เสภา ดอกสร้อย บทละคร และเพลงไทย

2) กลอนเพลง กลอนที่แต่งขึ้นใช้อ่าน หรือใช้ขับร้องก็ได้ มีลักษณะบังคับ เช่นเดียวกับกลอนสุภาพ แยกออกเป็น เพลงยาว นิราศ หนังสือกลอน (หมายถึง นิทานกลอน คำร่าคำดัง ๆ ที่เขียนเป็นกลอน) และ กลกลอน รวมทั้ง กลอน 6

1.4 หลักภาษาไทยของกาพย์ ท่องหล่อ ได้ จำแนกออกเป็น 3 ประเภท แต่ละประเภทแยกย่อยเป็นชนิดต่าง ๆ ดังนี้

1) กลอนสุภาพ คือกลอนที่ใช้ถ้อยคำและทำนองเรียบ ๆ แบ่งออกเป็น 4 ชนิด คือ กลอน 6 กลอน 7 กลอน 8 และกลอน 9 แต่ละชนิดใช้คำตามจำนวนที่กำหนดเท่ากันทุกวรรค

2) กลอนลำนำ คือกลอนที่ใช้ขับร้อง หรือสวดให้มีทำนองต่าง ๆ แบ่งออกเป็น 5 ชนิด คือ กลอนละคร กลอนสักรา กลอนเสภา กลอนดอกสร้อย และกลอนขับร้อง

3) กลอนตลาด คือ กลอนผสมหรือกลอนคละ ไม่กำหนดตายตัวเหมือนกลอนสุภาพ ในกลอนบทหนึ่ง อาจมีวรรคละ 7 คำบ้าง 8 คำบ้าง 9 คำบ้าง แบ่งออกเป็น 4 ชนิด คือ กลอนเพลงยาว กลอนนิราศ กลอนนิยาย และกลอนเพลง ปฏิพากย์

1.5 หนังสือร้อยกรอง ของประจักษ์ ปรากฏพิทยากร และคณะ หนังสือร้อยกรอง ซึ่งประจักษ์ ปรากฏพิทยากร และคณะ ได้เรียบเรียงขึ้นแบ่งกลอนออกเป็น 2 ประเภท แต่ละประเภทแยกย่อยออกเป็นชนิดต่าง ๆ ดังนี้

1) กลอนขับร้อง คือ กลอนที่ใช้สำหรับขับร้อง หรือร้องส่งมโหรี ได้แก่ กลอนสักรา กลอนดอกสร้อย กลอนเสภา กลอนบทละคร กลอนเพลงไทย กลอนเพลงพื้นเมือง

2) กลอนเพลง ได้แก่ กลอนที่ใช้สำหรับอ่านเป็นใหญ่ แต่อาจจะมีการขับร้องบ้าง ได้แก่ กลอนเพลงยาว กลอนนิราศ กลอนนิยาย และกลอนหก

1.6 สารานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน

สารานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ จำแนกกลอนออกเป็น 2 ประเภทคือ

1) กลอนสำหรับขับร้อง ได้แก่ กลอนบทละคร สักรวา และดอกสร้อย
รวมทั้ง เพลงพื้นบ้าน

2) กลอนเพลง เป็นกลอนที่ใช้แต่งนิทาน เพลงยาว นิราศ

1.7 วรรณคดี เรื่องสามกรุง พระนิพนธ์ของพระราชวรวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยาลงกรณ พระราชวรวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยาลงกรณ ทรงกล่าวถึงประเภทของร้อยกรองไทยไว้ในภาคผนวกพระนิพนธ์สามกรุง และจำแนกชนิดกลอนออกเป็นกลอน 6 กลอน 7 กลอน 8 กลอน 9 และกลอนเสภา เฉพาะกลอนเสภาทรงอธิบายว่าเป็นกลอนย่ำใหญ่

2. การจำแนกตามลักษณะการแต่ง

ลักษณะบังคับ เฉพาะกลอนแต่ละชนิด ซึ่งเพิ่มจากลักษณะบังคับทั่วไปทำให้กลอนมีความแตกต่างกันไปตามลักษณะการแต่ง คือ

2.1 กำหนดบังคับเฉพาะคำในวรรคให้เท่ากัน แบ่งเป็น กลอน 6 กลอน 7 กลอน 8 กลอน 9

2.2 กำหนดบังคับคำขึ้นต้นและลงท้าย รวมทั้งอาจบังคับจำนวนความยาวด้วย แบ่งเป็น กลอนดอกสร้อย กลอนเสภา กลอนบทละคร กลอนเสภา กลอนนิราศ กลอนนิทาน กลอนเพลงยาว

2.3 ถ้ากำหนดบังคับจำนวนคำในวรรคและลักษณะการสัมผัส หรือบังคับลักษณะการใช้คำในแต่ละวรรคอย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งสองอย่าง เรียกว่า กลอนกลบท ซึ่งมีหลายชนิด เช่น กลบทมธุรสวาทีกลบทกบเดินด้อยหอย กลบทกร้อย กลบทครอบจักรวาล กลบทมยุราพ้องทาง เป็นต้น

3. การจำแนกตามจุดมุ่งหมายในการแต่ง แบ่งเป็น 2 ประเภทคือ

3.1 กลอนลำนำ หมายถึง กลอนที่แต่งขึ้นเพื่อใช้ขับหรือร้องประกอบเข้ากับเพลงดนตรี ได้แก่ กลอนดอกสร้อย กลอนสักรวา กลอนบทละคร กลอนเสภา ทั้งนี้อาจรวมกลอนทั่ว ๆ ไป ที่นำมาขับร้องประกอบเข้ากับเพลงดนตรีด้วยก็ได้

3.2 กลอนเพลง หมายถึง กลอนที่แต่งขึ้นสำหรับอ่านทั่วไป ได้แก่ เพลงยาว

นิราศ นิทานหรือนิยาย

กลอนสุภาพ

กลอนสุภาพ หรือกลอนตลาด เป็นกลอนที่แต่งขึ้นตามรูปแบบลักษณะบังคับพื้นฐาน คำว่า กลอนสุภาพ ตามที่หลวงธรรมมาภิรมย์ อธิบายลักษณะไว้ในหนังสือประชุมลำน้ํา หมายถึงกลอนที่แต่งโดยใช้คำวรรคละ 8 คำเป็นพื้น และกำหนดจังหวะ วรรคตอน โดยอธิบายเป็นกลอนไว้ดังนี้

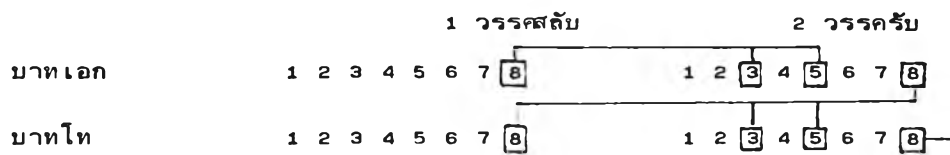
กลอนสุภาพแปดคำประจำบ่อน	อ่านสามตอนทุกวรรคประจักษ์แกล้ง
ตอนต้นสามตอนสองสองแสดง	ตอนสามแจ้งสามคำครจบจำนวน
กำหนดบทรยะกะสัมผัส	ให้พาดพิงชิดความตามกระสวน
วางจังหวะกะท่านองต้องกระบวน	จึงจะชวนฟังเสนาะ เพราะจับใจ

ส่วนคำว่า กลอนตลาดนั้น พระยาอุปถัมภ์ศิลปสารได้กล่าวไว้ในคำราชันลักษณ์ว่า คงเนื่องมาจากมีผู้นำกลอนสุภาพไปแต่งเป็นเรื่องต่าง ๆ เป็นอย่างนิทานประโลมโลก เช่น โคนุตร ลักษณะวงศ์ พระอภัยมณี เป็นต้น แล้วขายในตลาดเป็นที่แพร่หลายทั่วไป นี้น่าจะเป็น เหตุผลที่มีผู้เรียกกลอนชนิด นี้ว่า กลอนตลาด

ฉันทลักษณ์กลอนสุภาพ

1. แบบแผนบังคับ

บทที่ 1

บทที่ 2

2. คณะ กลอนสุภาพบทหนึ่งมี 2 บาท บาทที่ 1 เรียกว่า บาทเอก มี 2 วรรค คือ วรรคสลับและวรรครับ บาทที่ 2 เรียกว่า บาทโท มี 2 วรรค คือ วรรครองและวรรคส่ง

3. พยางค์ ในกลอนวรรคหนึ่ง ๆ จะบรรจุคำได้ตั้งแต่ 7-9 คำ กลอนแปดมีวรรคละ 8 คำ รวม 4 วรรค เป็น 32 คำ

4. สัมผัส คำสุดท้ายของวรรคสลับสัมผัสไปยังคำที่ 3 หรือคำที่ 5 ของวรรครับ คำสุดท้ายของวรรครับ สัมผัสไปยังคำสุดท้ายของวรรครอง คำสุดท้ายของวรรครองสัมผัสไปยังคำที่ 3 หรือคำที่ 5 ของวรรคส่ง สัมผัสระหว่างบท คำสุดท้ายของวรรคส่งในบทแรก สัมผัสไปยังคำสุดท้ายของวรรครับ ในบทที่ 2

สัมผัสบังคับนี้ต้องเป็นสัมผัสสระและใช้มาตราตัวสะกดเดียวกัน เช่น กาญจน์ ฉาญ จาน ชาญ, โชค โครค โศก โยก, คิต พิช ฤทธิ สิทธิ, จำ นำ ทำ ยา เป็นต้น

ส่วนสัมผัสใน มีทั้งสัมผัสสระและสัมผัสอักษร เช่น

คิ รี รอบ ขอบ เชื่อน ดู เหมือน เมฆ

แล วิ เวก หวาด หวั่น ยิ่ง ขวัญ หาย

เห็น ทะ เล เด หา หา หาด ทราย

ดู เรียง ราย เรีย เรีย เตี้ย ติด ดิน

(นิราศเมืองเพชร)

รี - รอบ - ขอบ - เชื่อน - เหมือน - เมฆ วิ - เวก - หวาด - หวั่น - หา - หาด - เรียง - ราย -
เรียง - เตี้ย - ติด เป็นสัมผัสอักษร รอบ - ขอบ - เชื่อน - เหมือน - หวั่น - ขวัญ - เล - เด - เรียง - เตี้ย เป็นสัมผัสสระ

5. เสียงบังคับท้ายวรรค กลอนสุภาพมีข้อบังคับที่แตกต่างจากกาพย์ยานี 11 คือ ต้องมีเสียงท้ายวรรค ดังนี้

คำท้ายวรรคที่ 1 (วรรคสลับ) ใช้ได้ทุกเสียง แต่ไม่นิยมใช้เสียงสามัญ เพราะทำให้
ด้อยความไพเราะ

คำท้ายวรรคที่ 2 (วรรครับ) ใช้ได้เฉพาะเสียงเอก โท จัตวา

คำท้ายวรรคที่ 3 (วรรคสอง) ใช้ได้เฉพาะเสียงตรี สามัญ

คำท้ายวรรคที่ 4 (วรรคส่ง) ใช้ได้เฉพาะเสียงตรี สามัญ

ข้อสังเกต

องค์ประกอบสำคัญอัน เป็นคุณสมบัติ เบื้องต้นสำหรับแต่งกลอน ได้แก่

1. ความเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการซาบซึ้ง ต้องสามารถสร้างภาพให้เกิดขึ้นในใจหรือนึก เห็น เป็นมโนภาพขึ้น เช่น ภาพเรือพระที่นั่งที่เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศรทรงเห็นกำลังแล่นลอยเลื่อนอยู่บนผิวน้ำจริง ๆ ได้สร้างภาพในใจให้ปรากฏออกมาอย่างงดงามว่า

สุพรรณหงส์ทรงพู่ห้อย

งามชดช้อยลอยหลังลินธุ์

เพียงหงส์ทรงพรหมินทร์

ลินลาค์เลื่อน เตือนดาชม

2. ความรู้ความเข้าใจในการใช้ภาษา ซึ่งต้องนำภาพในใจที่เกิดขึ้นมาถ่ายทอดให้ปรากฏออกมา เป็นถ้อยความที่มีเอกภาพเกี่ยวโยงกันอย่างเป็นระเบียบ เช่น

ที่โคนไม้ไผ่ป่ามาชุ่มซุก

เสียงกุกกุก เขี่ยดินกินลูกนุย

พอเห็นคนวนบินดินกระจุก

เป็นรอยค้ำรอบข้างหนทางจร

3. ความเข้าใจรูปแบบ ลักษณะกฎเกณฑ์ข้อบังคับของกลอนในเรื่องฉันทลักษณ์อันได้แก่ ภาวะสัมผัส ระดับเสียงคำ จังหวะ สามารถจะสร้างความ จัดคำและใส่สัมผัสได้เหมาะสมกลมกลืนไพเราะ ซาบซึ้ง

14. การประเมินผลงานเขียนร้อยกรอง

การประเมินผลงานเขียนร้อยกรองนั้น เป็นการพิจารณาตัดสินที่จำเป็นใช้วิธีการหลาย ๆ ด้านประกอบเข้าด้วยกัน เพราะงานเขียนร้อยกรองมีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากงานเขียนร้อยแก้ว ซึ่งมีผู้ให้แนวทางการประเมินผลไว้หลายด้าน ดังนี้

ประยงค์ อนันทวงศ์ (2510 : 100-101) กล่าวถึงการวิจารณ์กลอนไว้ว่า

"การวิจารณ์นี้เป็นการประเมินคุณค่า (Appraise) กลอนของผู้อื่นว่าเขาเขียนได้ดีเพียงใด ดีอย่างไร และมีอะไรบกพร่องที่เห็นสมควรแก้ไขอย่างไร หรือไม่ เริ่มตั้งแต่แบบของฉันทลักษณ์ ได้โครงเรื่อง (Plot) การใช้คำ (Words) สำนวนโวหาร (Eloquence) ความคิด (Idea) สัมผัส (Rhyme) ความเป็นเอกภาพ (Unity) และ ฯลฯ เมื่อเราเห็นว่า กลอนบทนั้นบทนี้ มีการวางเค้าเรื่องดี เข้าใจใช้ถ้อยคำได้อย่างเหมาะสมเจาะ สัมผัสได้ไพเราะ มีโวหารที่ลึกซึ้งกินใจอะไรเหล่านี้ เราก็พยายามจดจำนำมาเป็นแนวทางในการเขียนของเรา ขณะเดียวกันการเห็นข้อเสียของกลอนนั้น ๆ นอกจากจะช่วยให้เราได้แก้ไขข้อบกพร่องในการเขียนของเราได้เป็นอย่างดีแล้ว ยังเป็นทางให้เราเกิดความคิดที่จะหาข้อที่ดีใหม่ ๆ ขึ้นมาอีกด้วย..."

รองรัตน์ อิศรภักดี และเทือก กุสุมา ณ อยุรยา (2514 : 171) ได้อธิบายลักษณะ ร้อยกรองที่ดี เพื่อเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา มีลักษณะสำคัญ 3 ประการคือ

1. มีลักษณะถูกต้องตามแบบแผน
2. มีใจความดี
3. มีความไพเราะ

รัฐจวน อินทรกำแหง และชลธิรา กลัดอยู่ (2516 : 83-102) ได้แสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับการประเมินค่าผลงานของนักเขียนร้อยกรองไว้เป็น 2 แนวคือ แนวแรกเป็นผลงานของ นักเขียนร้อยกรองที่ดี ควรจะยึดตามแนวครุอย่างเคร่งครัด และเห็นว่า ความถูกต้อง ฉันทลักษณ์ เป็นเรื่องสำคัญมาก นักเขียนร้อยกรองที่จัดอยู่ในแนวนี้ได้แก่ ประยอม ชองทอง จินตนา ปิ่นเฉลียว เยาวรัตน์ พงษ์ไพฑูย์ ฯลฯ แนวที่สองคือ ผลงานของนักเขียนร้อยกรองที่ยึดถือว่า ร้อยกรองที่ดี ควรจะมีลักษณะเฉพาะตน ไม่สู้เคร่งครัด เรื่องฉันทลักษณ์นัก ที่อยู่ในแนวนี้ได้แก่ อังคาร กัลยาณพงศ์ วิโรจน์ ศรีสุโร สุจิตต์ วงษ์เทศ ฯลฯ

สุธีวงศ์ พงศ์ไพฑูย์ (2516 : 169-215) ได้เสนอการเขียนกลอน โดยให้ข้อพิจารณา สรุปได้ดังนี้ การเขียนให้ดีนั้น ผู้เขียนจะต้องไม่บกพร่องในการใช้คำ เนื้อความ สัมผัส ความคิด การถ่ายทอดความคิด ความมีชีวิตชีวา การใช้โวหารเปรียบเทียบ และการใช้อุปมาในเรื่องความคิด ที่สัมฤทธิ์ผลได้ มีความคิดที่แสดงถึงปฏิภาณ มีความคิดที่ชวนให้ได้แย้ง หรือวิพากษ์วิจารณ์ และมีความคิดที่เป็นประโยชน์

ประสิทธิ์ กาพย์กลอน (2518 : 9-12) ได้เสนอแนะข้อที่ควรพิจารณาในการตรวจ งานเขียนแต่ละเรื่อง ซึ่งอาจนำไปปรับปรุงใช้ในการประเมินผลงานเขียนด้านร้อยกรองได้ ข้อควรพิจารณาดังกล่าว ได้แก่

1. เนื้อเรื่อง พิจารณาแนวคิด การจัดระเบียบความคิด การขยายความแจ่มแจ้ง ชัดเจน
2. การใช้ภาษา พิจารณาการใช้คำที่ตรงความหมาย เหมาะสม ระดับภาษาถูกต้อง เรียงลำดับคำได้ดี แต่ละย่อหน้ามีเอกภาพ ใช้สำนวนโวหาร คำสุภาพิตต่าง ๆ ได้ถูกต้องตรง ความหมาย

3. รูปแบบ เขียนถูกรูปแบบการเขียนชนิดนั้น ๆ หรือไม่
4. กลไกประกอบการเขียนอื่น ๆ ได้แก่ ตัวสะกดการันต์ ความสะอาดเรียบร้อย

ชวน เพชรแก้ว (2519 : 285) กล่าวไว้ว่า

...สิ่งที่จะต้องพิจารณาในการวัดผลงานเขียนนثرร้อยกรอง เพื่อเป็นเกณฑ์การให้คะแนนก็คือ รูปแบบฉันทลักษณ์ ความคิดและการลำดับความคิด ภาษาที่ใช้และสำนวนที่ไพเราะ... นักศึกษาคะแนนควรแบ่งเป็นสัดส่วนตามความสำคัญ คือ ถ้าคะแนนเต็มของงาน 1 ขึ้นเท่ากับ 10 คะแนน ควรจะให้คะแนนความคิด และการลำดับความคิด 4 คะแนน ถูกต้องตามรูปแบบฉันทลักษณ์ 3 คะแนน และภาษาที่ใช้สำนวนที่ไพเราะ 3 คะแนน เป็นต้น...

พิศมัย สิงห์แก้ว (2520 : 37) ได้เก็บความจากข้อเขียนของ โจเซฟ เจ ฟอลีย์

(Joseph J. Foley 1971 : 1977-A) ซึ่งกล่าวถึงสิ่งที่ควรระวังในการเขียนคือ

1. ความคิด (Ideas) ได้แก่ เนื้อหาตรงประเด็น มีเหตุผลและน้ำเสียง (Tone)
2. การเรียบเรียงเนื้อหา (Organization) ได้แก่ เน้นสิ่งที่ควรเน้น มีเค้าโครงความคิดที่เป็นระเบียบ
3. กลไกในการเขียน (Mechanics) ได้แก่ การสะกดการันต์ วรรคตอน และไวยากรณ์
4. สติกาการเขียน (Style) แสดงความเป็นต้นคิด มีท่วงทำนองเฉพาะตน
5. การเลือกใช้คำ (Choice of Words) ได้แก่ ความชัดเจน เลือกคำได้ตรงความหมาย ใช้คำมีความหมายตรง หรือความหมายโดยนัย และการเลือกใช้คำตามระดับของภาษา

ยุพา ขนนคราม (2520 : 35-36) ได้เก็บความจากงานเขียนของวอลเตอร์

(Walter 1962 : 200) เกี่ยวกับเกณฑ์ที่จะช่วยในการประเมินผลงานร้อยกรองของเด็กไว้ดังนี้

1. ความริเริ่ม (Originality) ไม่ว่าจะ เป็นงานของเด็กในระดับชั้นใดก็ตาม งานเขียนร้อยกรองควรจะต้องแสดงให้เห็นถึงความริเริ่ม ทั้งในด้านความคิด และการเลือกใช้ถ้อยคำ ส่วนของตนเอง

2. ความคิดฝัน (Imagery) เป็นความคิดที่ใหม่และสดใส ไม่ได้เลียนแบบผู้ใด
 3. ความจริงใจ (Sincerity) คือการที่ผู้แต่งคิดอย่างไรก็จะแสดงความรู้สึกออกมาตามความคิดนั้น ๆ
 4. แนวความคิด (Idea) ไม่ได้หมายถึงสิ่งแปลกใหม่ของโลก แต่หมายถึงความแปลกใหม่สำหรับผู้เขียนร้อยกรองเรื่องนั้น ๆ ซึ่งปรากฏอยู่ในเนื้อเรื่องและภาษาสำนวนที่เขียน
 5. มีความรู้สึก (Feeling) ที่สอดใส่ไว้ในร้อยกรอง ซึ่งเป็นความรู้สึกที่ตรงไปตรงมาอย่างเด็ก ๆ ไม่ใช่ความรู้สึกที่ลึกซึ้งอย่างเช่นร้อยกรองของผู้ใหญ่
 6. ความเป็นสากล (Universality) เป็นงานร้อยกรองที่แต่งแล้วให้ประโยชน์และคุณค่าเท่ากับเด็กคนอื่น ๆ ในวัยเดียวกัน เป็นเรื่องที่เด็กวัยเดียวกันมีความรู้สึกเช่นนั้นด้วย เช่น ความรักแม่ ความสนุกสนาน
 7. ความเป็นเอกภาพ (Unity) เป็นอันหนึ่งอันเดียวในการเขียนเรื่องนั้น ๆ โดยตลอด ไม่สับสนปนเปกัน จนหาความเกี่ยวข้องให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันไม่ได้
 8. จังหวะ (Rhythm) การเขียนร้อยกรองไม่ใช่การนำร้อยแก้วมาแบ่งออกเป็นวรรค ๆ แต่ร้อยกรองต้องมีจังหวะ สัมผัส และรูปแบบโดยเฉพาะ แม้กระทั่งลักษณะกลอนเปล่า (Free Verse) ก็ยังต้องมีจังหวะ เช่นกัน
 9. ความถูกต้อง (Accuracy) ถูกต้องทั้งในด้านการใช้ถ้อยคำ และไวยากรณ์ ข้อความไม่ซ้ำซากวนเวียนไปมา หรือใช้ภาษาวิจิตรพิสดารจนเกินไป
 10. มีความสำคัญทางศิลปะ (Artistic Significance) ดูได้จากความริเริ่ม การสอดแทรกอารมณ์ ตลอดจนการวางรูปแบบและดำเนินเรื่องของร้อยกรองนั้น ๆ
- ประยงค์ อมันทวงศ์ (2521 : 215-220) ได้กล่าวถึงหลักการให้คะแนนประกวดคำประพันธ์ร้อยกรองไว้ สรุปได้ดังนี้
1. ถูกต้องตามฉันทลักษณ์ที่กำหนดให้หรือไม่
 2. ดีความหมายหรือหัวข้อกระทู้ที่ให้ถูกต้องหรือไม่

3. การดำเนินเรื่อง เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันโดยตลอด หรือ เป็นเอกภาพหรือไม่
4. การใช้ถ้อยคำสำนวนโวหารดีหรือไม่
5. เป็นความคิดดี ๆ แปลก ๆ ใหม่ ๆ ที่เป็นของตนเองหรือไม่
6. การสัมผัสทั้งสระและอักษรเป็นไปอย่างราบรื่นไพเราะหรือไม่
7. จำนวนบทหรือกรอนั้น ๆ ผิดไปจากที่กำหนดไว้หรือไม่
8. เขียนตรงตามแนวที่เขาเน้นให้มาหรือไม่
9. ข้อความรัดกุมได้เนื้อหาสาระหรือไม่
10. อ่านแล้วเกิดความประทับใจหรือไม่

สุจริต เพียรชอบ และ สายใจ อินทร์พรหม (2522 : 165) กล่าวไว้ว่า

“การประเมินผลงานเขียนคำประพันธ์ร้อยกรองควรมีกฎเกณฑ์ที่แน่นอน นักเรียนควรจะได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลทุกครั้ง ครูไม่ควรถือตัวเองเป็นเกณฑ์ แต่ควรประเมินจากพัฒนาการและความก้าวหน้าทางการเขียนของนักเรียนแต่ละคน เป็นสำคัญ”

เศรษฐ พลอินทร์ (2524 : 369-379) ได้กล่าวถึงเกณฑ์การวิจารณ์ร้อยกรองสรุปได้ดังนี้

1. เรื่องราว ต้องมีการลำดับความให้เป็นไปตามโครงเรื่องและความเป็นจริงโดยอาศัยศิลปะ แต่งให้สัมพันธ์กันไปตั้งแต่ต้นจนจบ
2. ความแจ่มแจ้งในการบรรยาย ด้วยการใช้อยู่คำสำนวนที่ทำให้เกิดมโนภาพหรือการสร้างภาพให้เกิดขึ้นในใจ
3. ข้อความหรือเนื้อความ มีความลึกซึ้งกินใจเพียงใด เกิดความสะเทือนใจหรือไม่ หรือเป็นสุภาพดี คดีสอนใจ หรือทิ้งปัญหาให้ข้อคิดอย่างไรบ้าง
4. บทหรือกรอนั้นถูกต้องตามแบบฉันทลักษณ์หรือไม่ มีข้อบกพร่องใด ๆ บ้าง
5. สลีลาในการแต่ง การใช้คำ การเลือกเรื่องที่ตั้งและชนิดของคำประพันธ์ที่ใช้แต่ง เหมาะแก่ความและ เนื้อเรื่องหรือไม่

6. ความรู้และปฏิภาณของกวีที่แสดงออก เขียนแสดงความคิดจากผู้อื่นหรือดัดแปลงมาหรือ เป็นความคิดของกวีเอง

7. ประดิษฐกรรมของกวี แปลกหรือใหม่อย่างไร เหมาะสมกับข้อความหรือไม่

8. การเขียน เป็น เรื่องร่วมสมัย ร่วม เหตุการณ์หรือ เรื่องต้นฉบับ เพื่อประกอบการพิจารณาด้านความคิด ความเชื่อ ซึ่งแต่ละยุคสมัยย่อมแตกต่างกันไปตามกาลเวลา

9. ให้ความรู้ ความคิดแก่ผู้อ่านในด้านใดบ้าง

10. แทรกสุภาษิต คติสอนใจ ให้แนวทางแก้ไขปัญหาไว้อย่างไรบ้าง

สมศักดิ์ ลิขิตระเวชญ์ และ จันทิมา พรหมโชติกุล (2525 : 320) กล่าวว่า

“การวัดและประเมินผลการเขียนคำประพันธ์ที่ดีที่สุดคือ ให้นักเรียน

แต่งคำประพันธ์จากเรื่องที่กำหนดให้ แล้วให้คะแนนโดยวิธีจัดอันดับคุณภาพ”

ประภาศรี สีหอำไพ (2527 : 83-84) กล่าวถึงการเขียนเชิงวิเคราะห์งานร้อยกรองไว้สรุปได้ดังนี้ การวิเคราะห์มีหัวข้อต่อไปนี้คือ แนวคิดและเนื้อหาการใช้ภาษา ท่วงทำนองเขียนและรูปแบบและโครงสร้างของงานเขียน เสือกสรร ถ้อยคำตามเกณฑ์ของอสังการศาสตร์คือประกอบด้วยคุณ มีความหมายของข้อความที่ให้แง่คิดสร้างสรรค์มีคุณประโยชน์สามารถนำไปใช้ ในชีวิต มีรส คือความรู้สึกรสชาติซึ่งประทับใจ

ประไพ วิเศษธานี (2529 : 13-16) กล่าวถึง กลอนจะดีได้ด้วยอาศัยดีในทางความมุ่งหมาย หมายถึง ภาพลักษณ์ที่สร้างขึ้นนั้น สามารถส่งประจักษ์ผลที่เป็นคุณประโยชน์ได้เพียงไร ดีในทางความงาม กลอนที่สร้างขึ้นย่อมเป็นประโยชน์แก่สาธารณะ มีความงามแห่งศิลปะในรูปการของกลอนดีในทางสุนทราภรณ์ คือความเชี่ยวชาญในแบบวิธีการเขียนภาพลักษณ์หรือ สันตลักษณ์วิทยา ตลอดจนการใช้ท่วงทำนองโวหารและสำนวนต่าง ๆ ด้วย ความดีทั้งสามด้านจะต้อง เป็น เอกภาพกัน จึงจะ เป็นกลอนที่ดีได้

จากแนวทางการประเมินผลทั้งหลายที่กล่าวมา ผู้วิจัยได้พิจารณารวบรวมและสรุปออกมาเป็นเกณฑ์การประเมินผล 5 ประการคือ จินตลักษณ์ เนื้อหาสาระ ความถูกต้องในการใช้ถ้อยคำ กวีโวหารและความคิดสร้างสรรค์

การประเมินผลงานเขียนร้อยกรองในด้านฉันทลักษณ์ หมายถึง การพิจารณางานเขียนร้อยกรองนั้น ๆ ว่าเขียนได้ถูกต้องตามกฎเกณฑ์ เป็นระเบียบตามลักษณะบังคับทุกด้านหรือไม่ มีจำนวนคำในขณะครบถ้วน มีสัมผัสนอก สัมผัสใน มีเสียงบังคับท้ายวรรคตรงตามกำหนด มีความไพเราะของถ้อยคำที่น่าเสนอ สอดคล้องกลมกลืนกับน้ำเสียงเมื่ออ่านออกเสียง

ลักษณะฉันทลักษณ์ที่เป็นข้อบกพร่อง มีดังนี้

1. จำนวนคำไม่ครบตามกำหนด เช่น กาพย์ยานี 11 วรรคแรกมี 5 คำ วรรคหลังมี 6 คำ 4 วรรคเป็น 1 บท แต่เมื่อแต่งแล้ว จำนวนคำในวรรคแรกมีเพียง 4 คำ หรือเกินเป็น 6 คำวรรคหลังอาจเป็น 5 คำ หรือ 8 คำ ตัวอย่าง

มองนกผกผิน ผูกกาบินบนฟ้าถลาร้อน (วรรคแรกขาด-วรรคหลังเกิน)

เจ้าบินไปโยไม้กัลป์คอน แดดร้อนเผาเจ้าตาย (วรรคแรกเกิน-วรรคหลังขาด)

2. สัมผัสผิด ฉันทลักษณ์สำคัญของกาพย์และกลอนคือการส่งสัมผัสระหว่างวรรค ซึ่งเป็นสัมผัสนอก และใช้สัมผัสสระเท่านั้น สัมผัสผิดมีหลายกรณี ดังนี้

2.1 สัมผัสผิดเสียง คนละมาตราตัวสะกด

ชีวิตโคกดรมระทมนัก

เห็นหลดหลดจากไปใจกเงา

ขาดพเอนเียงคุจเอยร้าว

แสนสกศรายางนี้ทุกวัรุน

วรรคที่ 1 นัก สัมผัสกับคำที่ 3 ในวรรคที่ 2 หลด เป็นคนละเสียงเพราะ นัก มีตัวสะกดใน แมก ส่วน หลด มีตัวสะกดในแมก

วรรคที่ 2 คำสุดท้าย เงา สัมผัสกับคำสุดท้ายในวรรคที่ 3 ร้าว ถือว่าผิด เพราะเป็นสระเา กับสระอ ซึ่งมีแมกเอว เป็นตัวสะกด เรียกว่า สัมผัสเสียงสั้นยาว วรรคที่ 3 กับวรรคที่ 4 ก็เช่นกัน ร้าว - ศรา เป็นสัมผัสเสียงสั้นยาว

2.2 สัมผัสซ้ำ หมายถึงการใช้คำเดิมในการส่งสัมผัสและรับสัมผัสกัน ตัวอย่าง

ถ้าวนพระพรุงนี้มีอกทน จะหลิกคนหลายใจไปอยู่บ้า

หลบให้เรนมิเห็นแม่แต่หน้าตา เป็นคนบ้าให้คลายกลุมที่สุมทรวง

วรรคที่ 2 และวรรคที่ 4 ส่งสัมผัสคำเดียวกันว่า บ้า เช่นนี้ถือว่าสัมผัสซ้ำ

2.3 ซิงสัมผัส หมายถึง การนำคำมาใช้ในวรรคที่ต้องส่งสัมผัสท้ายวรรค และเป็นเสียงเดียวกัน

ตัวอย่าง

มองใบไม้ไหวพลั่วรีวลมรีน

อารมณ์ชื่นแจ่มใสไร้รอยหมอง

โลกงดงามเหมือนสีทองนำครอมครอง

ยินนกร้องเพลงกล่อมใจในไพรวัน

วรรคที่ 3 คำสุดท้ายจะต้องรับสัมผัสกับคำว่า หมอง ในวรรคที่ 2 เมื่อมีคำว่า ทอง มาอยู่ในคำที่ 6 เช่นนี้ เรียกว่า ซิงสัมผัส

2.4 สัมผัสเลื่อน หมายถึง สัมผัสที่อยู่ใกล้กันหลายคำ จนไม่ทราบว่าจะส่งสัมผัสคำใดกันแน่

ตัวอย่าง

แม่เธอเป็นดอกฟ้านำถนอม

เหล่าชายล้อมอยู่พร้อมพริ้งดังผู้ผึ้ง

ฉันนั้นแสนคำด้อยพลอยคะนึ่ง

เอื้อไม่ถึงก็พึงเจียมเสงยืมใจ

จากวรรคที่ 1 คำสุดท้ายคือ ถนอม ในวรรคที่ 2 มีคำว่า ล้อม - พร้อม

วรรคที่ 3 คำสุดท้ายคือ คะนึ่ง วรรคที่ 4 มีคำว่า ถึง - พึง

ลักษณะเช่นนี้ ทำให้ไม่สามารถตัดสินได้ว่า จะส่งสัมผัสคำใดแน่ เช่นนี้เรียกว่า สัมผัสเลื่อน

2.5 สัมผัสเกิน หมายถึง การใช้คำที่มีเสียงสระหรืออักษรอยู่ชิดกันในวรรค

ตัวอย่าง

ไม่เคยคิดบิดเหมือนว่าเพื่อนเบ่ง

ถึงเพื่อนเก่งเคร่งครัดไม่ขัดขวาง

จะคิดแปลกแหวกออกไปนอกทาง

ใจก็ว่างอย่างนั้นไม่ผันแปร

วรรคที่ 2 สัมผัสเกิน คือ เคร่ง วรรคที่ 4 สัมผัสเกิน คือ อย่าง

๓. เสียงท้ายวรรค ไม่ตรงตามกำหนด ฉันทลักษณ์ข้อนี้บังคับเฉพาะกลอนสุภาพ เพราะมีเสียงบังคับท้ายวรรคในกลอนสุภาพไว้ว่า

วรรคที่ 1 - ไม่นิยมลงเสียงสามัญ เช่น โสฬสรณวันนี้ไม่มีพิม

วรรคที่ 2 - ห้ามเสียงสามัญ และเสียงตรี เช่น มาเยือนยิ้มพริ้มพรายให้กับเรา

วรรคที่ 3 - ห้ามเสียงเอก โท จัตวา เช่น เหลือเพียงแต่ซากรักสลักเสา

วรรคที่ 4 - ห้ามเสียงเอก โท จัตวา เช่น ไว้บรรเทาทุกข์ข้าที่ย้ำฉัน

จะเห็นได้ว่า เมื่ออ่านออกเสียงแล้ว เสียงท้ายวรรคที่ไม่ตรงตามกำหนดทำให้ขาดความไพเราะไปมาก จึงถือว่าเป็นข้อบกพร่องทางฉันทลักษณ์ด้วย เพราะถ้าเสียงถูกต้องแล้วจะอ่านได้ไพเราะสละสลวยดัง เช่น

โอสฬสรณวันนี้ไม่มีพิม

มาเยือนยิ้มพริ้มพรายให้ชายหลง

สิ้นขุนแผนแสนสะท้านชาญรงค์

เหลือแต่พงศาวดารตำนานรัก

ขาดริปูคู่ศึกที่อีกหาญ

เคยรุกรานผลาญยักษ์หน้าหนัก

ไม่เห็นศพชกกายหมายพิทักษ์

เหลือเพียงหลักฐานชี้ความดั่งาม

าลา

จาก "เลือดสุพรรณ" ของประสิทธิ์ โรหิตเสถียร

(มงกุฎกวี 2523 : 1)

การประเมินผลงานเขียนร้อยกรองในด้านเนื้อหาสาระ หมายถึง การพิจารณา งานเขียนร้อยกรองที่มี เนื้อหาและรูปแบบสอดคล้องต้องกันอย่างเหมาะสมกลมกลืน มีสาระในด้าน ความรู้ ความคิด อันเป็นสัมพันธภาพตรงตามเรื่องราวที่ต้องการหรือหัวข้อที่กำหนดให้เขียน ดัง ตัวอย่าง กลอนบรรยายภาพ "นักรบ" หน้าเลข 3 พฤษภาคม 2518 ของ สงบ ชมเชย จัด ประกวดโดยนิตยสารฟ้าเมืองไทย

นักรบว่าสงครามคือความกล้า
 นักบุญว่าสงครามคือความ เขลา
 เสียงปืนดังก็ เพราะเหตุ เสียงเทศน์เบา
 โลกผลเก่าจึงยังคงมีสงคราม

(เพชรคำกรอง 2523 : 5)

ลักษณะ เนื้อหาสาระที่เป็นข้อบกพร่อง มีดังนี้

1. เสนอเรื่องราวไม่ตรงตามหัวข้อกำหนด หรือตีกระทู้ไม่แตก เช่น หัวข้อ "ความมืด" แต่เนื้อหาไม่กล่าวถึงความมืด เลย

ตัวอย่าง

เมื่อหน้าที่ของชีวิตมีสิทธิ์หวัง
 มีอาจยัง เร่งรุดสู่จุดหมาย
 เมื่อก้าวรุดพร้อมพริ้งทึงใจกาย
 สิ่งสุดท้ายยอมสมดังที่ตั้งใจ

เช่นนี้ น่าจะเป็นการเขียนถึงเรื่อง "จุดมุ่งหมายของชีวิต" มากกว่า เป็นต้น

2. เนื้อหาไม่ตรงตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏ เช่น ดวงอาทิตย์ขึ้นตวันออก แต่เขียนว่าขึ้นทางตะวันตก ในกรณีที่ไม่ได้เขียนในแนวพรรคประชาชนใด ๆ ถือว่าข้อมูลอันเป็นความรู้ ผิดพลาดคลาดเคลื่อน

ตัวอย่าง

ฉันมองฟ้าทางทิศตะวันตก
 อาทิตย์กรอวยยิ้มขึ้นพร้อมแสง
 รับอรุณเบิกอมรให้ร้อนแรง
 ฉันต้องแผ่แอบกายเข้าชายคา

3. เนื้อเรื่องไม่สัมพันธ์กันในกรณีเขียนกาพย์หรือกลอนมากกว่าหนึ่งบทขึ้นไป จำเป็นต้องให้มีเนื้อหาสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน ดังเช่น หัวข้อ "กระทงอธิษฐาน" ส่วนวนชนะเลิศ เมื่อ

15 พฤศจิกายน 2511 ของ ประสิทธิ์ ไรทิดเสถียร จัดประกวดโดยหนังสือพิมพ์ไทยนคร ชลบุรี

กระทบ เจริญ เสริมจิบกลีบกระทม
 ลอย เป็นพฤษภูษาครา เพ็ญโสม
 แพรวประทีบทำดาวพรราวโอม
 ละล่องโคมลอยคว้างกลางคงคา
 จบกระทงจงจิตอธิษฐาน
 ขอ เทพท่านประสาทปรารณา
 แม้นชีวิมีสุขทุก เหลลา
 กระทงข้าแล้วลอยอย่า ค้อยจม

(เพชรคำกรอง 2523 : 21)

ส่วนลักษณะข้อบ่งชี้ที่เนื้อเรื่องขาดสัมพันธ์ภาพ ดังหัวข้อ "ดอกไม้" ตัวอย่าง

กลีบบอบบางสร้างไหวในแดดสวย
 เจ้าสำรวย เลิศคำ เกินหาไหน
 เสียงเล่าคือคำบอกว่า "ดอกไม้"
 ฟังวามใจยิ้มรับกับสายดา
 ฟ้าสว่างกระจ่างใสไร้เมฆหมอก
 คิดถึงบอก เอ๋ยปากฝากมาหา
 โบกมือไหวเมื่อรถไฟไกลออกมา
 ผ้า เช็ดหน้าทั้งผืน เปียกชื้นพลัน

จะเห็นว่า บทแรก กล่าวถึงดอกไม้ แต่บทที่สองกลายเป็นเรื่องราวการอำลา ซึ่งลักษณะเช่นนี้ทำให้เนื้อหาขาดความสัมพันธ์ภาพ

การประเมินผลงานเขียนร้อยกรองในด้าน การใช้ถ้อยคำ หมายถึง
 การพิจารณางานเขียนร้อยกรองที่ใช้ถ้อยคำถูกต้องทั้งในด้านการสละคำและการสื่อความหมาย
 มีความเหมาะสมกับเนื้อหา งามด้วยรสคำ รสความและการสร้างบรรยากาศให้เข้ากับเรื่องราว
 ที่เขียนถึงดังเช่น กลอนชนะเลิศ หัวข้อ สดุดีพระเกียรติคุณ สมเด็จพระนางเจ้า ฯ เมื่อ 12
 สิงหาคม 2521 ของ สมหวัง สารทะนะ จัดประกวดโดย ธนาคารกรีนคร

พระหัตถ์แม่แม่ผู้คุ้มครองชาติ
 พระทัยหยาดห่วงใยชาวไทยผอง
 พระกรรมสดับปรีบทุข เสริมสุขครอง
 พระเนตรส่องสุขฉวีลทั่วถิ่นไทย

(เพชรคำกรอง 2523 : 1)

ลักษณะข้อบกพร่องในการใช้ถ้อยคำ มีดังนี้

1. สะกดผิด เช่น โย เขียนเป็น ไย ห่วงโย เขียนเป็น ห่วงโย พระหัตถ์ เขียนเป็น พระหัต เป็นต้น
2. ใช้คำผิดความหมาย เช่น มโหฬาร ใช้เป็นรโหฐาน ทุกข์เข็ญ ใช้เป็น สุขเข็ญ เป็นต้น
3. ใช้ลักษณะนามผิด เช่น ไข่ เรียกเป็น ผล ดาว เรียกเป็น ชื้น ช้าง เรียกเป็น ตัว เป็นต้น
4. ดัดศัพท์ผิด เช่น อนุฎล ดัดเป็น นุฎล ซีพิทักษ์ ดัดเป็น ดักษ์ สนใจ ดัดเป็น สน เป็นต้น
5. ทับศัพท์ เช่น ดำรัสตรัสสั่ง พิโรธโกรธกริ้วโกรธา กษัตริย์ขัตติยะราชา เป็นต้น
6. กลอนพาไป เช่น เห็นเดือนแดงไร้ใจท้องฟ้า ผุ่ยนกกาบินเข้าแต่เข้าหนอ เป็นต้น

การประเมินผลงานเขียนร้อยกรองในด้านกวีโวหาร หมายถึง การพิจารณางานเขียนร้อยกรองที่มีความไพเราะ สร้างความประทับใจและให้จินตนาการด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น อุปมาอุปไมย ใช้คำสัญลักษณ์เร้าอารมณ์ด้วยถ้อยคำที่งดงามลึกซึ้ง สามารถทำให้อ่านซาบซึ้งและดึงดูดความสนใจได้อย่างเหมาะสม ดังเช่น กลอนชนะเลิศ หัวข้อ ใบไม้ค้าย ของประสิทธิ์ รุ่ง เรื่องรัตนกุล จัดประกวดโดยมหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์

การมีชีวิตอยู่เพื่อผู้อื่น
 เป็นการฝึนธรรมชาติทาสัดค้นหา
 แต่ผู้ที่ยืนหยัดอย่างศรัทธา
 ย่อม เสริมค้ำมนุษย์ชนและตนเอง

“ไบไม่ตาย” เกือบกลืนบนพื้นโลก
 ยอม เลือดโชก เพื่อด้านการข่มเหง
 กระสุนปืนมีอาจทำให้ฆ่า เกรง
 ไม่ใช่แก๊งแต่ก็กล้าอย่างท้าทาย

 ไบไม่แต่ละไบอาจไร้ค่า
 แต่จะริดอิสรานั้นอย่าหมาย
 อยู่อย่างถูกข่ม เหนงคะ เนงร้าย
 จะขอตาย เพื่อสร้างทาง เป็นธรรม

 ประวัติศาสตร์ไบรามาได้ผ่านพัน
 ประชาชนคือฝักหญ้าราคาต่ำ
 เป็นบท เรียนบทที่ถูกตีซ้ำ
 ให้ผู้นำรับช่วงจุดดวงไฟ

 เพื่อวันหนึ่งโลกหล้าจะผาสุก
 ดับสงครามลามลุกยุคसाไทย
 ยุติธรรมนำสงบพบหลักชัย
 ความเป็นไทแผ่รัศมีโดยสมบูรณ์

 แต่...ไบไม่ซึ่งตายไปหลายล้าน
 หล่อเสียงการต่อสู้มีรัฐธู
 ไบไม่ใหญ่ยิ่ง เสริมยิ่งเพิ่มพูน
 สิบตระกูลสิบศักดิ์ศรี เสรีชน

(มงกุฎกวี 2523 : 38-39)

จะเห็นได้ว่า กลอนส่วนวนนี้มีกวีโวหาร ที่ใช้ทั้งอุปมาอุปไมย คำสัญลักษณ์ และมี
 ถ้อยคำที่งดงาม สร้างความประทับใจอย่างลึกซึ้งแก่ผู้อ่าน เหมาะสมกับหัวข้อ สามารถดึงดูด
 ความสนใจและเป็นที่ยอมรับโดยแท้จริง

ลักษณะข้อบกพร่องในด้านกวีโวหาร มีดังนี้

1. ใช้อุปมาอุปไมยไม่เหมาะสม หรือไม่ถูกต้อง เช่น เธอใจดำ เหมือนอย่างกับ นางฟ้า ใจดำมักใช้กับอึกา เจกหงส์ทอง ฤกษ์จกป้องครอบครองहांหงส์ มักใช้คู่กับ กา เป็นต้น
2. ใช้คำสัญลักษณ์ ผิด เช่น แม่ดุจพรหม สูงสุดมนุษย์ผอง ควรเป็น พรหม ราชตรีบริสุทธิ เปรียบประดุจมะลิขาว ราชตรี ไม่ควรเปรียบกับมะลิขาว ควรเป็นมันสีด้า จะเหมาะกว่า
3. ขาดความไพเราะ งานเขียนร้อยกรองที่ใช้ถ้อยคำสามัญทั่วไป เช่น "ไปกันเถอะอย่าช้า ทิวเป็นน้ำอยากกินข้าว" ถ้าเปลี่ยนเป็น "ไปเถิดอย่าช้าช้า รับข้าวปลากะยาหาร" ก็จะได้ความที่งดงามขึ้นกว่าเดิม เป็นต้น

การประเมินผลงานเขียนร้อยกรองในด้านความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง การพิจารณา งานเขียนร้อยกรองที่มีกระบวนการทางศิลปะในการสะท้อนปัญหาหรือปรากฏการณ์ตามที่เป็นจริง ออกมา ซึ่งให้เห็นถึงเหตุผลของปัญหาหรือที่มาอย่างถูกต้องได้ แนวทางแก้ปัญหาหรือทางออกที่ดีกว่า ของปรากฏการณ์นั้น ๆ สามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลง แยกแยะ สรุปตีความสิ่งที่ได้พบเห็น แล้วนำเสนอด้วยความคิดใหม่ที่เป็นของตนเองได้อย่างเหมาะสม ดังตัวอย่างกลอนชนะเลิศ หัวข้อ ป่าเมื่อสิ้นมนต์ป่า ของ สุธีร์ หุ่มกุมาร จัดประกวดโดย ชมรมนักกลอนเชียงใหม่-ลำพูน

ใ้นางแมวสิบแสนมาแทนแท้

นาคมาแผ่พังพาน เต็มน่านสมุทร

ลืก เจ้าภูษวตธรรมพระสัมพุทธ

มีอาจจุดน้ำฟ้ามาสู่ดิน

เมื่อมนต์ป่ามาพราวไปจากป่า

หยาดน้ำดากลับ เป็นหยดลงรดหิน

หยดสุดท้ายที่เหลือ เพื่อหลังริน

และ เพื่อกินต่างน้ำดำรงกาย

สร้างภาพฝันซึ่งซึ่งคิดถึงป่า

เสน่ห์เอย เสน่หามา เลือนหาย

เห็นแต่ เลือยกับขวานไม้ เว้นวาย

ที่หลายล้มป่า เป็นหน้ากลอง

ดิกโตโดโผล่งอก เป็นดอก เห็ด
 คือผล เผล็ดป่าพลอยค้อยค้อยพร่อง
 ทั้ง เจ้าพ่อ เจ้าสัวนี่นั่งครึกครอง
 เขมันมองป่าใหม่ซึ่ง (จะ) ไม่มี
 สงสารปวงสัตว์ป่า เคยอาศัย
 มันจะพากันไปอยู่ไหนนี่
 เถอะสิ้นทำป่าสิ้นก็สิ้นดี
 ทั้งถิ่นที่บ้ายหน้ามาสู่กรุง
 ข้าวขาดน้ำนาขาดฝนคนขาดข้าว
 ป่า เมื่อคราวยับเยินด้วยเงินถุง
 เครียมไทยทรายขนใส่เต็มในยุ้ง
 เพื่อไว้หุงແหนข้าวให้เรากิน

(มงกุฎกรี 2523 : 79-80)

จะเห็นได้ว่า กลอนส่วนวนนี้เสนอความคิดสร้างสรรค์ได้ครบถ้วน ตั้งแต่สะท้อนภาพ
 ปัญหาให้เห็นกันพร้อม ๆ กับที่บอกเหตุของปัญหา และแนะแนวทางของปัญหาไว้ให้ในทางท้ายของ
 บทสุดท้ายด้วยลีลาที่เสียดสีประชดประชัน ขนบธรรมเนียมประเพณีแห่งนางแมว เป็นประเพณีเก่าแก่
 ช้านาน แต่ผู้เขียนสามารถดึงมาใช้ให้เข้ากับสมัยและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างเหมาะสม

ลักษณะข้อบกพร่องในด้านความคิดสร้างสรรค์ มีดังนี้

1. ลอกเลียนความคิดของผู้อื่นมาใช้ เช่น ยกมาทั้งบท แล้วนำมาดัดแปลงบ้างเพียงเล็กน้อย ตัวอย่าง

ความคิดเดิม	ชั่วเหี้ยมวระหัยปักกลางเปลวแดด ร้อนที่แหมดก็ผ้อนเพลาพระเวหา พอใบไม้ไหวพลักริกริกมา ก็รู้ว่าวันนี้มีลมวก	ชั่วเปิดกระหัยปักกลางเปลวแดด ร้อนที่แหมดก็ผ้อนเพลาเข้าข้างฝา พอสากไม้ไหวพลักริกริกมา ก็รู้ว่าแถวนี้ต้องมีครก
-------------	--	---

(เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์)

(ไพบูลย์ วงษ์เทศ)

2. ไม่ครบกระบวนการทางศิลปะ เช่น สะท้อนปัญหา บอกที่มาแต่ไม่ให้อารมณ์ที่ตี
ขึ้นกว่าเดิม หรือสะท้อนปัญหาให้อารมณ์ แต่ไม่ได้บอกที่มาหรือสาเหตุของปัญหา เหล่านี้เป็นต้น
3. ไม่สรุปความหรือภาพรวมให้เป็นความคิดใหม่ ๆ ของตนเอง
4. ไม่อาจสรุปความหรือภาพรวมที่เห็นอยู่โดยทั่วไป ให้เป็นความคิดใหม่ ๆ ของ
ตนเอง เพื่อนำมาเสนอได้ เขียนแสดงตามภาพที่ปรากฏโดยตรง ไม่มีการตัดแปลง หรือแยกแยะ
เช่น เห็นต้นไม้ตาย ก็เขียนออกมาเลยว่า "เห็นต้นไม้ต้นใหญ่ตายลงแล้ว" หากจะเสนอให้เบียด
ความคิดสร้างสรรค์ ควรเขียนให้ลึกซึ่งแยบคายกว่านี้ อาจเป็น "ร่มเงาแห่งพฤษภีไพรจากไปแล้ว"
เป็นต้น

เช. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

การวิเคราะห์งานเขียนร้อยกรองภาษาไทยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ยังไม่มีผู้ใด
ทำการศึกษาค้นคว้าไว้ ส่วนใหญ่จะนิยมวิเคราะห์ผลงานของนักเขียนบทร้อยกรองที่มีชื่อเสียง
งานเขียนร้อยกรองของนักเรียนระดับมัศึกษามักปรากฏให้เห็นเฉพาะบางโอกาสเท่านั้น เช่น
ในการประกวดแต่งคำประพันธ์ ประเภทกลอนสุภาพ กลอนสุภาพ จัดโดยกองวรรณคดีและประวัติ
ศาสตร์ กรมศิลปากร ในแต่ละรอบที่แข่งขัน จะมีคำวิจารณ์ของกรรมการผู้ตัดสิน พอสังเขปชี้แจง
ข้อบกพร่องบ้าง ชมเชยส่วนที่ดีเด่นบ้าง เป็นต้น งานวิจัยที่รวบรวมมาเสนอจึงนำมาเฉพาะงาน
วิจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานเขียนร้อยกรองดังนี้

นัยนา สุทธิธรรม และคณะ (2517 : ไม่ปรากฏเลขหน้า) ได้วิจัยเกี่ยวกับการสอน
แต่งคำประพันธ์ในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายสายศิลปะ โดยส่งแบบสอบถามไปยังนักเรียน ผลการ
วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติในการเรียนวิชาการแต่งคำประพันธ์ปรากฏว่า ทั้งนักเรียนชาย
และนักเรียนหญิงสนใจที่จะเรียนคำประพันธ์ประเภทร้อยแก้วมากกว่าร้อยกรอง และยังให้ความ
เห็นอีกว่า ร้อยกรองมีกฎเกณฑ์บังคับมากคนไม่ได้ใช้ความคิดอย่างอิสระ และให้ข้อเสนอแนะว่า
ควรควรนำตัวอย่างคำประพันธ์สมัยใหม่ที่ไพเราะและมีรูปแบบใหม่ ๆ มาให้นักเรียนศึกษาบ้าง นอก
จากนั้น นัยนา สุทธิธรรม (2518 : 200-218) ยังได้วิเคราะห์ถึงลักษณะร่วมสมัย โดยวิเคราะห์

งานของนักกลอนร่วมสมัย 4 คน คือ อังคาร กัลยาณพงศ์ อุชเชณี นายผี และสุจิตต์ วงศ์เทศ ผลการวิจัยปรากฏว่านักเขียนบทหรือยกรองทั้ง 4 คน ยังยึดหลักฉันทลักษณ์โบราณอยู่ แต่ได้พยายามดัดแปลงให้เป็นแบบฉบับของตนเอง เช่น ไม่จำกัดคดะ หรือสัมผัสเคร่งครัดนัก ในบางครั้งก็ได้้นำเอาเพลงพื้นบ้าน หรือเพลงกล่อมเด็กมาผสมผสานกับแนวความคิดใหม่ ทางด้านการใช้คำ นั้นพบว่า มีทั้งการใช้คำอ่อนหวาน เลือกสรรคำอย่างประณีตและการใช้คำรุนแรงแข็งกร้าว หรือคำไม่สุภาพ ผู้วิจัยยังพบอีกว่าแนวการเขียนบทหรือยกรองร่วมสมัย เป็นการสะท้อนสภาพสังคมและการเมืองในแง่มุมต่าง ๆ ที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้เห็นว่าได้ศึกษาเฉพาะลักษณะฉันทลักษณ์เป็นสิ่งสำคัญ ไม่ได้เห็นที่จะศึกษาชีวิตประวัติตลอดจนอิทธิพลอื่น ๆ ที่มีต่องานเขียนของเขา จึงได้เสนอแนะไว้ในตอนท้ายของการวิจัยว่าควรจะได้มีการศึกษาชีวิตและงานของนักเขียนบทหรือยกรองร่วมสมัยต่อไป

ชวน เพชรแก้ว (2519 : 194-285) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์และเลือกผลงานของนักเขียนบทหรือยกรองร่วมสมัยมาใช้ในการสอนแต่งคำประพันธ์ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย" จากผลการวิเคราะห์พบว่า งานเขียนบทหรือยกรองส่วนใหญ่ยังนิยมแต่งโดยยึดถือฉันทลักษณ์โบราณอยู่ มีนักเขียนบทหรือยกรองบางคน เท่านั้นที่พยายามปรับปรุงฉันทลักษณ์โบราณให้เป็นลักษณะแบบฉบับของตนเอง...การใช้คำ พบว่า นักเขียนส่วนใหญ่ใช้คำกระทบอารมณ์...ในด้านแนวความคิด ก็มีทั้งยึดหลัก "ศิลปะเพื่อศิลปะ" และ "ศิลปะเพื่อชีวิต" ดังนั้น การสอนการเขียนบทหรือยกรองในปัจจุบันจึงสมควรเปิดโอกาสให้เด็กได้เขียนทั้ง เครื่องฉันทลักษณ์และไม้อ่เคร่งครัดฉันทลักษณ์ เพื่อให้เด็กแสดงความคิดออกได้อย่างเสรี

ยุพา ขนอนคราม (2520 : 69-72) ได้วิจัยเรื่อง "การสร้างแบบฝึกการเขียนแบบสร้างสรรค์ด้านร้อยกรองสำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่สี่" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างแบบฝึกการเขียนแบบสร้างสรรค์ ด้านร้อยกรองสำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่สี่ และเพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูภาษาไทยในระดับประถมศึกษาที่มีต่อแบบฝึกที่สร้างขึ้น ผลการวิจัยปรากฏว่า ครูภาษาไทยในโรงเรียนประถมศึกษาของกรมสามัญศึกษา และโรงเรียนประชาบาลต่างมีความคิดเห็นตรงกันว่าแบบฝึกการเขียนแบบสร้างสรรค์ด้านร้อยกรองนี้เป็นแบบฝึกที่น่าสนใจไปใช้ประกอบการสอนเขียนร้อยกรองในระดับประถมศึกษาปีที่สี่ได้อย่างเหมาะสมมาก นอกจากนี้ครูภาษาไทยในโรงเรียนที่ทำการวิจัยยังได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมในตอนท้ายของแบบสอบถามซึ่งสรุปได้ว่า ครูส่วนใหญ่

สนับสนุนและเห็นคุณค่าของการจัดทำแบบฝึกเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้กรองสำหรับเด็กในชั้นประถมศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

สถิตมาศ สีสวัสดิ์ (2520 : 194-200) ได้วิจัยเรื่อง "การสร้างบทเรียนแบบโปรแกรมวิชาภาษาไทย เรื่อง "กาพย์" สำหรับระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย" มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างแบบเรียนแบบโปรแกรมและหาประสิทธิภาพของบทเรียน ตามเกณฑ์มาตรฐาน 90/90 ผลการวิจัยปรากฏว่าบทเรียนแบบโปรแกรมที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานพร้อมกับเสนอแนะว่า ควรใช้รูปภาพประกอบการสอนแต่งบทร้อยกรอง เพราะรูปภาพช่วยกระตุ้นให้นักเรียนเกิดอารมณ์ความรู้สึกและมีความคิดสร้างสรรค์อยากแต่งร้อยกรอง

ประทุม เกตุแก้ว (2521 : 76-89) ได้วิจัยเรื่อง "การสร้างบทเรียนแบบโปรแกรมวิชาภาษาไทย เรื่อง "คำฉันท์" สำหรับระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย" มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างบทเรียนแบบโปรแกรมวิชาภาษาไทย เรื่อง "คำฉันท์" สำหรับระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และหาประสิทธิภาพของบทเรียนตามเกณฑ์มาตรฐาน 90/90 ผลการวิจัยปรากฏว่า บทเรียนแบบโปรแกรมที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ 94.40/88.50 พร้อมทั้งให้ข้อคิดเห็นและเสนอแนะไว้นักเรียนมีความสนใจฝึกหัดแต่งฉันท์จากบทเรียนดีแต่ฝึกแต่งผิดด้านฉันท์ลักษณะ เนื่องจากคำประพันธ์ประเภทคำฉันท์เป็นคำประพันธ์ที่แต่งยาก จึงควรส่งเสริมการแต่งคำประพันธ์ด้วยการฝึกให้นักเรียนแต่งคำประพันธ์อื่น ๆ ด้วย และเสนอว่าการใช้รูปภาพประกอบจะช่วยให้นักเรียนมีแนวคิดในการเขียนมากยิ่งขึ้น

วันเนา ยูเด็น (2521 : 140-142) ได้วิจัยเรื่อง "บทเรียนสำเร็จรูปวิชาภาษาไทย เรื่องการเขียนกลอนสำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย" วัตถุประสงค์เพื่อสร้างบทเรียนสำเร็จรูปวิชาภาษาไทย เรื่อง "การเขียนกลอน สำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายและหาประสิทธิภาพของบทเรียนตามเกณฑ์มาตรฐาน 90/90 ผลการวิจัยปรากฏว่า บทเรียนสำเร็จรูปที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ 91.16/91.18 แสดงว่าบทเรียนนี้ช่วยให้นักเรียนมีความรู้เพิ่มขึ้น

สุนทรี เฉลิมหงษ์ (2522 : 101-114) ได้วิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย เกี่ยวกับวรรณกรรมร้อยกรองไทย" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย เกี่ยวกับวรรณกรรมร้อยกรองไทยที่ปรากฏในหนังสือแบบเรียน

วิชาภาษาไทยและวรรณกรรมร้อยกรองไทยอื่น ๆ ตลอดจนศึกษาเกี่ยวกับสภาพการเรียนการสอนวรรณกรรมร้อยกรองไทยและปัญหาในการศึกษาวรรณกรรมร้อยกรอง ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามถามนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตการศึกษา 12 จำนวน 400 คน เป็นชาย 200 คน หญิง 200 คน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชายและหญิงส่วนใหญ่ชอบอ่านวรรณกรรมร้อยกรองไทยและตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาวรรณกรรมร้อยกรองไทย นักเรียนเห็นว่าวรรณกรรมร้อยกรองไทยที่ปรากฏในหนังสือแบบเรียนวิชาภาษาไทยมีคุณค่าด้านต่าง ๆ มาก ในด้านการสอนนักเรียนส่วนใหญ่เห็นว่า อาจารย์สอนโดยวิธีอธิบายเนื้อเรื่องตามหนังสือมากที่สุด นักเรียนต้องการให้อาจารย์สอนวรรณกรรมร้อยกรองไทยโดยใช้สื่อการสอนประกอบและมีการจัดกิจกรรมในห้องเรียน สภาพการเรียนการสอนที่นักเรียนเห็นว่าควรมีการปรับปรุงได้แก่ แหล่งค้นคว้าทางวิชาการ ปัญหาและอุปสรรคที่นักเรียนประสบมากที่สุด ในการศึกษาวรรณกรรมร้อยกรองไทยได้แก่ อ่านวรรณกรรมร้อยกรองไทยแล้วไม่สามารถเข้าใจความหมายที่แท้จริงของคำประพันธ์ เรื่องที่นักเรียนเสนอแนะให้บรรจุลงในหนังสือแบบเรียนวิชาภาษาไทย ได้แก่ รามเกียรติ์ อิเหนา และขุนช้างขุนแผน

นราวัลย์ พูลพิพัฒน์ (2523 : 83-91) ได้สร้างแบบฝึกทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ร้อยกรองร่วมสมัยในการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ในด้านร้อยกรอง สำหรับระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 จากนั้นได้สร้างแบบสอบขึ้น และนำไปทดลองใช้กับนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จำนวน 23 คนและนักเรียนโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย จำนวน 40 คน ผลการวิจัยพบว่า แบบฝึกทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ในด้านร้อยกรองมีประสิทธิภาพ 83.23/81.03 คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนมากกว่า คะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 แสดงว่า การสอนโดยใช้แบบฝึกทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ช่วยให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ และความสามารถในการเขียนก้าวหน้ากว่าเดิม

ปราณี เพชรแก้ว (2524 : 96-105) ได้ศึกษา "ความสนใจในการอ่านวรรณกรรมร้อยกรองของนักศึกษาระดับปริญญาตรี วิทยาลัยครุภาคใต้" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและ

เปรียบเทียบความสนใจในการอ่านวรรณกรรมร้อยกรองของนักศึกษาระดับปริญญาตรีทั้งชายและหญิง ผู้วิจัยได้ออกแบบสอบถามถามนักศึกษาระดับปริญญาตรี วิชาเอกภาษาไทย ในภาคเรียนที่ 2 ปี การศึกษา 2524 ของวิทยาลัยครู 5 แห่ง ในภาคใต้ จำนวน 300 คน เป็นนักศึกษาชาย 150 คน หญิง 150 คน จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า นักศึกษาทั้งชายและหญิงมีความสนใจในการอ่าน วรรณกรรมร้อยกรองมาก และบุคคลที่มีอิทธิพลต่อความสนใจของนักศึกษามากที่สุดคือ ครู อาจารย์ ส่วนแหล่งค้นคว้าที่นักศึกษานำมาใช้ในการอ่านวรรณกรรมร้อยกรองคือ ห้องสมุดโรงเรียน นอกจากนี้ นักศึกษาเห็นว่า คุณค่าที่ได้รับจากการอ่านวรรณกรรมร้อยกรอง คือทำให้เกิดความชื่นชมในความ ไพเราะและความงดงามของภาษา ได้รับความรู้ แง่คิด คติชีวิตและคุณค่าในด้านต่าง ๆ มาก ทั้งยังมีความเห็นว่าวรรณกรรมร้อยกรองโบราณส่วนใหญ่ควรจะดำรงไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรม สืบไป โดยเฉพาะมหาเวสสันดรชาดก และเสภาขุนช้างขุนแผน ส่วนสุภาษิตพระร่วงและโคลง โลกนิติ เป็นวรรณกรรมที่นักศึกษามีความเห็นว่านำไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในสังคม ปัจจุบันได้ดี

มัลลิกา พูลสวัสดิ์ (2527 : 56-74) ได้ศึกษา "ความคิดเห็นของครูและนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีต่อการเรียนการสอนวรรณกรรมร้อยกรองในหนังสือเรียนภาษาไทยชุด วรรณวิจักขณ์" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่มีต่อการเรียนการสอนวรรณกรรมร้อยกรองในหนังสือเรียนภาษาไทยชุดวรรณวิจักขณ์ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ วัตถุประสงค์ วิธีสอน การจัดกิจกรรม การวัดและประเมินผล ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถาม จำนวน 2 ชุด สำหรับตัวอย่างประชากรที่เป็นครูภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 58 คน และนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย 290 คน จากโรงเรียนรัฐบาล 15 แห่งในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่าวัตถุประสงค์ในการสอนวรรณกรรมร้อยกรองที่ครูเน้นในระดับมาก ได้แก่ การที่ นักเรียนสามารถอธิบายคติธรรมและข้อคิดต่าง ๆ ที่ปรากฏในเรื่องได้ นอกจากนั้นเป็นการวิจารณ์ และเปรียบเทียบต่าง ๆ ด้านวิธีสอน ใช้แนวทักขสัมพันธมาก ส่วนกิจกรรมมีหลายประเภท เช่น กิจกรรมในห้องเรียน ได้แก่ การให้ทำแบบฝึกหัดท้ายบทเรียน การให้ถอดคำประพันธ์ เป็นต้น กิจกรรมนอกห้องเรียน ได้แก่ วันสุนทรภู่ วันเข้าพรรษา เป็นต้น สื่อการสอนที่ครูใช้ในระดับมาก ได้แก่ หนังสือเอกสารที่นอกเหนือจากตำราเรียน แถบบันทึกเสียง เป็นต้น การวัดและประเมินผล ใช้การตอบคำถามปากเปล่าและอภิปรายมาก ปัญหาที่พบคือ ไม่เข้าใจความหมาย ศัพท์ยาก อ่าน ทำนองเสนาะไม่ถูกต้อง ไม่มีความสามารถในการถอดคำประพันธ์และแต่งคำประพันธ์ นักเรียน

ขาดความสนใจ ควรจัดการเรียนการสอนให้สนุกสนานและให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมมากขึ้น

2. งานวิจัยต่างประเทศ

แกรอล จี โธมัส (Garroll Gee Thomas 1971 : 3412) ได้วิจัยเพื่อศึกษาว่าการวิจารณ์งานเขียนของนักเรียนโดยใช้วิธีต่าง ๆ จะมีผลต่อปริมาณและคุณภาพของการเขียน และต่อทัศนคติที่มีต่อการเขียนหรือไม่ วิธีทดลองใช้การวิจารณ์ 3 แบบคือ การชมเชย การวิจารณ์ข้อบกพร่อง และการไม่เขียนคำวิจารณ์เลย กับนักเรียนระดับมัธยมจากโรงเรียนมัธยมแห่งหนึ่งในเท็กซัส ซึ่งแบ่งกลุ่มตามระดับความสามารถเป็น 3 กลุ่ม คือ เก่ง ปานกลาง อ่อน โดยใช้เครื่องมือชื่อ The California Short Form Test of Mental Maturity ผลการวิจัยมีดังนี้

1. แบบของการวิจารณ์งานเขียนมีผลต่อปริมาณงานเขียนของนักเรียนและมีผลต่อนักเรียนกลุ่มเก่ง มากกว่ากลุ่มปานกลางและกลุ่มอ่อน
2. แบบของการวิจารณ์ไม่ทำให้ปริมาณและคุณภาพของงานเขียนและทัศนคติที่มีต่อการเรียนของเพศชายและเพศหญิง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ
3. การวิจารณ์งานเขียนแบบชมเชย มีประสิทธิภาพในการสร้างทัศนคติที่ดีต่อการเขียนได้มากกว่าการวิจารณ์อีก 2 วิธี

สแตนเลย์ เจมส์ จาเคียล (Stanley James Jakiel 1971 : 6279A) ได้ทำการวิเคราะห์ร่องรอยที่เป็นที่นิยมในการเรียนสำหรับนักเรียนในระดับ 9 โดยคำนึงถึงจุดประสงค์ที่ตั้งไว้สำหรับการศึกษาวรรณคดีในระดับนี้ ผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาวัตถุประสงค์ในการเรียนวรรณคดีในระดับ 9 และเพื่อวิเคราะห์ร่องรอยที่เป็นที่นิยมบางเรื่องว่า มีวัตถุประสงค์ที่บ่งชี้ร่องรอย ส่วนใหญ่เน้นมากที่สุดคือ ให้ความเพลิดเพลินแก่ผู้เรียน และมุ่งให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในตัวเองและโลก ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่วางไว้ นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ให้ข้อเสนอแนะในการเรียนการสอนวรรณกรรมร่องรอย สรุปได้ดังนี้

1. ควรทำให้ผู้เรียนเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน
2. ควรยกตัวอย่างประกอบบทเรียน ควรมีการเปรียบเทียบให้เห็นจริง

3. ครูควรแนะนำเกี่ยวกับการใช้ถ้อยคำ ส่วนนวนโวหารต่าง ๆ
4. วรรณกรรมร่วมสมัยที่ให้เด็กเรียน ควร เป็น เรื่องที่ดี
5. ถ้าวรรณกรรมที่ครูต้องการให้นักเรียนเรียนนั้นยาวมาก ครูควรเลือกเฉพาะตอน ที่เห็นว่าดีที่สุดมาให้นักเรียนเรียน
6. ควรจัดให้มีการอบรมครูให้รู้จักวรรณกรรมใหม่ ๆ อยู่เสมอ

ภาษาที่ใช้ในคำประพันธ์ประเภทร้อยกรองนั้น กวีจะต้องกลั่นกรองอย่างประณีตบรรจง กว่าธรรมดา การที่ผู้อ่านจะเข้าใจความหมายได้อย่างลึกซึ้ง ย่อมต้องอาศัยการวิเคราะห์ วิจารณ์ ดังนั้น ในการสอนครูควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นโดยเสรี และครูต้องทำหน้าที่ เป็นผู้แนะให้ความคิดเห็นนั้น เป็นไปในทางที่เหมาะสม

เดล แฟมบราว (Del Fambrough 1972 : 104) ได้ศึกษาการสอนร้อยกรองใน ศตวรรษที่ 19 ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่าวิธีที่ใช้สอนวรรณคดีในระดับชั้นมัธยมศึกษา ตอนปลายนั้น จะเริ่มสอนเนื้อหาเรียงตามลำดับเหตุการณ์ คือ เริ่มตั้งแต่สมัยโรมันดิก และพบว่า วิธีการที่ได้ผลมากที่สุดในการสอนวรรณกรรมร้อยกรองนั้น ควรใช้การเปรียบเทียบและสรุปบทเรียน และควรให้นักเรียนที่สนใจวิคนใดคนหนึ่งหรือหลาย ๆ คนเป็นพิเศษ สามารถจะเลือกศึกษาวิคนั้น อย่างลึกซึ้ง โดยมีครูช่วยแนะนำ และใช้วิธีการประเมินผลจากการที่นักเรียนวิจารณ์ผลงานของกวี ผู้ นั้น

การจะเข้าถึงวรรณกรรมร้อยกรองนั้น ต้องอาศัยความคิดเชิงวิจารณ์ ในการสอนครูควร ฝึกให้นักเรียนได้รู้จักการวิพากษ์วิจารณ์ร้อยกรองในด้านต่าง ๆ เช่น ส่วนนภาษา ลักษณะนิสัย ตัวละคร เป็นต้น เพราะการวิจารณ์จะช่วยพัฒนาความคิดและการแสดงออกของนักเรียนได้ดีอีก วิธีหนึ่ง

แซนดรา แนมซี เอชท์ (Sandra Nancy Hecht 1978 : 2857A-2858A) ได้ศึกษา เรื่อง "การสอนร้อยกรองในชั้นเรียนระดับ 7 และ 8" โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาสภาพการสอน ร้อยกรองในชั้นเรียนระดับ 7 และ 8 ในด้านต่าง ๆ เช่น วัตถุประสงค์ อุปกรณ์การสอน การจัด

กิจกรรม เป็นต้น ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา ระดับ 7 และ 8 ในมลรัฐแมสซาชูเซต จำนวน 100 โรงเรียน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ร้อยกรองที่จัดให้นักเรียนเรียนในระดับนี้มีความเหมาะสม กิจกรรมที่ครูจัดมากที่สุดในการเรียนการสอนมี 2 ประการ คือ การแบ่งงานให้นักเรียนทำและการแสดงผลงานตลอดจนการเขียนบทร้อยกรองของนักเรียน ส่วนกิจกรรมที่จัดน้อยที่สุดคือการท่องจำและการแสดงละคร ครูไม่ค่อยได้ใช้อุปกรณ์การสอนที่แตกต่างกันมากนัก ครูเน้นให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อวรรณกรรมร้อยกรอง ในการสอนครูมักจะใช้วิธีตั้งคำถามมากกว่า การให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวกับการแสดงและการส่งเสริมความคิดริเริ่มของนักเรียน ครูส่งเสริมให้นักเรียนแต่งบทร้อยกรองมากขึ้น

ริชาร์ด เอฟ ชบราแฮมสัน (Richard F. Abrahamson 1986 : 451A-452A)

ได้สำรวจความชอบในคำประพันธ์ของนักเรียนระดับ 7, 8 และ 9 จำนวน 375 คน ซึ่งเป็นนักเรียนในซานเมือง โดยใช้ Terry Study 1972 เป็นแบบการศึกษาครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อ

1. สำรวจว่าคำประพันธ์ใดที่นักเรียนได้รับความเพลิดเพลิน สนุกสนานที่สุด
2. วิเคราะห์คำประพันธ์ที่เป็นที่นิยมกันมากที่สุด โดยพิจารณา ประเภท เนื้อหา และองค์ประกอบบางอย่างของคำประพันธ์
3. เปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างความชอบของนักเรียนแต่ละระดับโดยใช้ผลจาก Terry Study 1972 และ Bryan Agee Study 1979
4. เปรียบเทียบความแตกต่างในความชอบเมื่อใช้วิธีการสอนต่างกัน ผลจากการสำรวจพบว่า ไม่มีความแตกต่างในความชอบระหว่างเพศหรือระดับชั้นของผู้เรียน แต่มีความแตกต่างที่สำคัญทางสถิติระหว่างคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนใน 3 รูปแบบของการสอน นักเรียนจะชอบอ่านคำประพันธ์มากกว่าฟัง หรือฟังและอ่านไปพร้อม ๆ กัน นอกจากนี้นักเรียนจะชอบจังหวะ รูปแบบของการเล่าที่สนุกสนานและเนื้อหาที่มาจากประสบการณ์ที่คุ้นเคยมากกว่า ได้รู้จัก ถ้อยคำที่อิสระ และ เว้นช่องว่างไว้ให้เติม เป็นรูปแบบของคำประพันธ์ที่นิยมกันน้อยที่สุด ความคุ้นเคย กับคำประพันธ์ครั้งก่อน ๆ ไม่มีอิทธิพลต่อความชอบของนักเรียนแต่อย่างใด

สรุปจากการวิจัยต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศดังกล่าวแล้ว จะเห็นได้ว่างานเขียนร้อยกรองเป็นที่สนใจของนักเรียน แต่ในการเรียนรู้ด้านร้อยกรองจะพบความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคน บางคนสามารถเขียนบทร้อยกรองได้เป็นอย่างดี ในขณะที่บางคนเขียนได้เพียงเล็กน้อยหรือเขียนบทร้อยกรองไม่ได้เลย ความสามารถดังกล่าวนี้จึง เป็นสิ่งที่น่ามาวิเคราะห์ต่อไป